

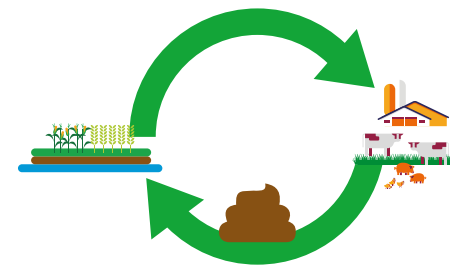
Provincie Noord-Brabant

UITVOERINGS- AGENDA MEST

ROUTE NAAR 2030; BRABANT BEMEST BETER

Gebaseerd op beleidskader Landbouw en Voedsel 2030
'Brabant voorop in vernieuwend boeren'

7 november 2022

VOORWOORD

In het beleidskader Landbouw en Voedsel 2030, 'Voorop in vernieuwend boeren, streven we naar een landbouw-en voedselsysteem met een nieuw evenwicht tussen economie, ecologie en maatschappij. Een systeem met vier kenmerken: slim, waardevol, circulair en verbonden. In deze Uitvoeringsagenda Mest projecteren we deze kenmerken op vraag en aanbod in de mestmarkt. Mest is een onlosmakelijk onderdeel van de kringloop. De organische stoffen en mineralen uit mest zijn een randvoorwaarde voor een rijke plantaardige opbrengst. Die stoffen worden schaarser en prognoses laten zien dat er binnen enkele jaren een landelijk tekort hieraan zal zijn. De vraag naar de voedingstoffen uit dierlijke mest wordt nog eens verder aangezet, doordat kunstmest, vanwege o.a. de hoge energieprijzen, schaars wordt. Het Rijk en Europa stimuleren bovendien het gebruik van RENURE (circulaire kunstmestvervangers) en van "groen gas" die relatief gemakkelijk uit mest te winnen zijn.

Mest, hoe waardevol ook, is tegelijkertijd een beladen begrip, vaak geassocieerd met overlast. Conform onze omgevingsvisie streven we naar een gezonde en veilige leefomgeving voor alle Brabanders.

Met deze uitvoeringsagenda spelen we in op deze ontwikkelingen, een kanteling van de mestmarkt, en slaan we de weg in naar het opwaarderen van dierlijke mest en het bewerken ervan, zodat de waardevolle stoffen uit mest beschikbaar komen. Daarbij is de gewasbehoefte van Brabant de basis en het uitsluitend bewerken van Brabantse mest, ook bij een krimpende veestapel, het uitgangspunt. Na aftrek van het eigen gebruik voor Brabantse gewassen, zijn er nog meststoffen beschikbaar die, gezien de toenemende schaarste, hun weg binnen Nederland zullen vinden.

Om de omslag van een drijfmest gedreven systeem naar een kringloop gedreven systeem te maken volgen we drie parallelle sporen:

- Het groeiende spoor van kwaliteit gedreven systemen van kringlooplandbouw
- Het groeiende spoor van biologische landbouw
- Het aflopende spoor van drijfmestsystemen

Het kwaliteitsgedreven spoor van mestverwaarden, het produceren van bodemverbeteraars en kunstmestvervangers in combinatie met emissiearme stalsystemen, zal het meest voorkomende spoor worden. Mestverwaarden draagt zo aanzienlijk bij aan het behalen van de doelen op het gebied van stikstof, klimaat, circulariteit, milieu, bodem en water.

Uitgangspunt is dat mest zo dicht mogelijk bij de bron en zo ver weg als nodig wordt bewerkt om emissies te voorkomen of tot een minimum te beperken. Daarnaast zetten we ons in op het voorkomen van overlastsituaties en het zoveel mogelijk verminderen van overlast op bestaande knelpuntlocaties. Tevens blijven wij aandacht vragen voor het bestrijden van mestfraude en werken wij mee aan aanpakken op dit gebied.

Ten slotte willen we graag innovatie stimuleren. Ook op het gebied van mest kunnen en willen we een grote, groene proeftuin zijn.

Samenwerking is in alle drie de sporen de sleutel tot succes.

Laten we samen de schouders zetten onder deze Uitvoeringsagenda Mest.

Elies Lemkes-Straver

Gedeputeerde Landbouw, Voedsel,
Bodem en Brede Welvaart

MANAGEMENTSAMENVATTING

Mest in de kringlooplandbouw

Met het vaststellen van het [Beleidskader Landbouw en Voedsel](#) (april 2022) heeft de provincie Noord-Brabant de ingeslagen weg van kringlooplandbouw bevestigd. Een vorm van landbouw, gericht op het optimaal benutten van grondstoffen, in harmonie met de omgeving. Noodzakelijk ook om onze verbeterdoelen op het gebied van klimaat, stikstof, bodem en grond- en oppervlaktewater te kunnen behalen.

Vanwege die cruciale rol in de kringloop van nutriënten is een gezonde bodem een van de belangrijkste pijlers van de kringlooplandbouw. Bodemvruchtbaarheid en dan vooral het gehalte aan organische stof is niet alleen bepalend voor de opbrengst, maar zorgt er ook voor dat nutriënten, sporenelementen en water beter worden vastgehouden. Dierlijke mest bevat alle organische stoffen en mineralen die nodig zijn om de bodem te verbeteren en te zorgen voor rijke opbrengsten. De uitdaging is om die mest zodanig te bewerken en op het land aan te wenden dat a) de kwaliteit van de bodem en de gewassen ermee gediend is en b) een gezond milieu en leefomgeving gewaarborgd zijn.

Doelen

Samengevat zijn de doelen van het nieuwe Brabantse mestbeleid:

1. Het leveren van een substantiële bijdrage aan het verminderen van emissies naar bodem, water en lucht (broeikasgassen, stikstof, fosfaat).
2. Het professioneel behandelen of bewerken van alle mest tot een emissiearme grondstof
3. Mest opwaarderen tot hoogwaardige meststoffen (bodemverbeteraars en kunstmestvervangers), waar mogelijk in combinatie met energieproductie. Mestbewerking vindt plaats met minimale risico's voor gezondheid, veiligheid en kwaliteit van leefomgeving.
4. Mestbewerking vindt plaats zo dicht mogelijk bij de bron (lees: veehouderij) en zo ver weg als nodig.
5. Mestbewerking vindt plaats met minimale risico's voor gezondheid, veiligheid en kwaliteit van leefomgeving.

6. Overlast op bestaande knelpuntlocaties voor mestbewerking verminderen.
7. Continueren en intensiveren van inzet op tegengaan van mestfraude.

Deze Uitvoeringsagenda Mest maakt duidelijk welke acties de Provincie Noord-Brabant in de periode 2022-2023 zal ondernemen om het karakter van de mestbewerking in de periode tot 2030 geleidelijk te veranderen.

Daarbij bevorderen we:

- een programmatische aanpak in samenwerking met partners, vooral gericht op het uitwisselen van kennis en ervaring;
- een afzet van bodemverbeteraars en kunstmestvervangers zoveel mogelijk binnen Nederland;
- het terugdringen van het gebruik van kunstmest;
- mestverwaarding in de biologische en natuurinclusieve landbouw.

Realistische kijk

De mestopgave is een bestuursperiode-overstijgende transitieopgave met urgentie. We willen veel bereiken voor 2030. Een realistische kijk op de snelheid waarmee en wijze waarop we de doelen van deze uitvoeringsagenda kunnen realiseren, is echter gepast. Het onderwerp mest staat niet voor niets al decennia op de politieke agenda.

De mestopgave is een interbestuurlijke opgave die vele beleidsvelden raakt, met ook een grote rol voor Rijk, gemeenten en waterschappen. Het is bovendien een onderwerp waar burgers zich zorgen over maken in relatie tot grote dieraantallen, risico's op overlast (NIMBY) en mogelijke gezondheidsrisico's. De mestopgave is regio-overstijgend. Voor het beter sluiten van mineralenkringlopen op regionaal en nationaal niveau en het verminderen van gebruik van fossiele kunstmest is samenwerking nodig tussen gebieden, binnen en buiten Brabant.

En dan zijn er ook nog de actuele schuivende panelen zoals het 7e Nitraat Actieprogramma, de gefaseerde afbouw van de derogatie, gerechtelijke uitspraken over juridische houdbaarheid van het RAV-systeem voor stallen, het NPLG, de te verwachten Waterbrief en de bevindingen van de heer Remkes die invloed hebben op de snelheid waarmee we resultaten kunnen boeken.

Transitieperiode 2022-2030: drie sporen

Deze uitvoeringsagenda beslaat de periode 2022-2030. In die tijd zullen drie sporen naast elkaar lopen:

1. Het groeiende spoor van kwaliteit gedreven systemen van kringlooplandbouw op basis van het aan bron scheiden van mest, het produceren van bodemverbeteraars en kunstmestvervangers en het aanwenden van deze meststoffen via precisiebemesting (verwaarden van mest).
2. Het groeiende spoor van biologische landbouw.
3. Het aflopende spoor van drijfmestsystemen, die gekenmerkt worden door mineralenverliezen, milieuvriendelijke emissies en geuroverlast van stal tot akker.

Van overschot naar tekort

In het verleden kenmerkte Nederland zich door overschotsituaties voor dierlijke mest, waarbij regionaal sprake was van overbemesting. Inmiddels is de prognose dat de mineralen-behoefte voor plantaardige teelten – mede door het slinken van de veestapel - in 2030 groter zal zijn dan het mineralen-aanbod beschikbaar uit dierlijk mest. Met andere woorden: op landelijk niveau gaat een tekort aan mineralen uit mest ontstaan.

Noord-Brabant daarentegen beschikt in 2030 over meer waardevolle grondstoffen uit dierlijke mest dan ze zelf nodig heeft. Ondanks afnemende stikstof- en fosfaatproductie uit dierlijke mest als gevolg van een krimpende veestapel (aanneme: 30% minder dieren) zal in Noord-Brabant in 2030 nog steeds meer stikstof en fosfaat uit dierlijke mest beschikbaar zijn dan nodig is voor de Brabantse gewasbehoefte. Dit betekent dat Noord-Brabant ook in 2030 kunstmestvervangers en bodemverbeteraars uit dierlijke mest kan aanbieden aan buurprovincies, zoals Zeeland, Zuid-Holland en Flevoland, waar een groot tekort is aan deze voedingsstoffen uit dierlijke mest.

Er zijn nog andere ontwikkelingen die de waarde van mest in een ander perspectief plaatsen. Het Rijk en Europa stimuleren het gebruik van RENURE (natuurlijke kunstmestvervangers) en biogasproductie uit mest. De productiekosten van kunstmest zijn in korte tijd sterk gestegen, waardoor natuurlijke kunstmestvervangers steeds aantrekkelijker worden. Ook uit ecologisch oogpunt zijn de organische stoffen uit dierlijke mest een uitstekend alternatief als bodemverbeteraar. Bovendien is er een snelgroeiende behoefte aan groengas (doel in Klimaatakkoord), die prima uit mest te winnen is.

Deze nieuwe perspectieven vragen om een andere benadering van mest en van de ruimtelijke inpassing van mestbewerking. Omdenken is noodzakelijk.

Scheiden aan de bron

Uitgangspunt van het nieuwe systeem is dat alle dierlijke mest een basisbehandeling ondergaat aan de bron, het veehouderijbedrijf. De behandelde, emissiearme mest kan vervolgens worden aangewend op het land in de directe omgeving of gaat voor verdere bewerking naar een installatie op een verzamellocatie. Deze verzamellocaties kunnen regionaal variëren in schaalgrootte.

Het principe dat voortaan alle mest emissiearm moet worden gemaakt, heeft tot gevolg dat er ook bij een verdere afname van de veestapel behoefte zal blijven bestaan aan mestbewerkingsinstallaties.

Uitgangspunt is overigens dat in Noord-Brabant niet meer mestbewerkingscapaciteit zal worden vergund dan nodig is voor het bewerken van de in Brabant geproduceerde mest, ook bij een krimpende veestapel.

Voordelen scheiden aan de bron

Waardevolle natuurgebieden lijden nu onder de neerslag van ammoniak uit mest. Een basale behandeling op de boerderij maakt mest emissie-arm. Voorbeeld: het scheiden van feces en urine in de stal beperkt de vorming en uitstoot van ammoniak, broeikasgassen en geurstoffen. Ammoniak komt namelijk vrij als feces en urine met elkaar in aanraking komen.

Een basale behandeling op de boerderij komt ook de kwaliteit van leven van omwonenden ten goede, want geuroverlast door lang verblijf van ongescheiden mest in de stal komt niet meer voor. Omdat het water op de boerderij uit de mest is gehaald, zullen de transportbewegingen van mest sterk verminderen. Ook het aanwenden van de mest op de akker zal gepaard gaan met minder geuroverlast.

Uitzondering: biologische landbouw

De biologische landbouw vormt een uitzondering op het principe dat alle mest moet worden bewerkt. Een basale bewerking van mest, passend bij de kringloop van het bedrijf, vindt in deze sector immers sowieso al plaats op het boerenbedrijf. Biologische landbouw kenmerkt zich door het sluiten van kringlopen en levert daardoor een bijdrage aan reductie van emissies en verbetering van kwaliteit van bodem en water. Er worden uitsluitend biologische hulpmiddelen gebruikt en kunstmest is taboe. Mest, geproduceerd op biologische landbouwbedrijven, hoeft daarom niet te worden bewerkt op een verzamellocatie.

Kwantitatieve analyse en capaciteit mestbewerking

Volgens de prognose van het Nederlands Centrum voor Mestverwaarding (NCM) en het Planbureau voor de Leefomgeving ontstaat vanaf 2030 een landelijk tekort aan mineralen (fosfaat en stikstof) uit dierlijke mest om in de nationale gewasbehoefte te voorzien.

De provincie Noord-Brabant vormt daarop een uitzondering. Ondanks afnemende stikstof- en fosfaatproductie uit dierlijke mest als gevolg van een krimpende veestapel (aannee 30% minder dieren) zal in onze provincie in 2030 nog steeds meer stikstof en fosfaat uit dierlijke mest beschikbaar zijn dan nodig voor de gewasbehoefte in de provincie.

Dit betekent dat de provincie Noord-Brabant de mogelijkheid heeft om de mineralenkringloop beter te sluiten en het kunstmestgebruik te verminderen. Het betekent ook dat Noord-Brabant ook in 2030 mineralen en bodemverbeteraars uit dierlijke mest kan aanbieden aan buurprovincies, zoals Flevoland, Zuid-Holland en Zeeland.

De huidige beschikbare mestbewerkingscapaciteit van 1 tot 1,5 miljoen m³ lijkt op het eerste gezicht redelijk overeen te komen met de gewenste mestbewerkingscapaciteit conform de nieuwe werkwijze die deze Uitvoeringsagenda Mest voorstaat. Echter, de huidige mestbewerkingscapaciteit is gebaseerd op het verwerken van drijfmest voor export en is

niet ingesteld op het opwaarderen van dikke mest. Dat betekent dat de procestechiek van mestbewerkingsinstallaties hierop zal moeten worden aangepast. We gaan middels een locatieonderzoek inzichtelijk maken of – en zo ja: welke – verschillen er zijn tussen een situatie met bewerkingsinstallaties op uitsluitend bedrijventerreinen categorieën 4 en 5 en een situatie met bewerkingsinstallaties op zowel dit type bedrijventerreinen als op geschikte locaties in het buitengebied.

Het vervallen van de derogatie zal wat betreft de mestbewerkingscapaciteit geen grote gevolgen hebben voor de provincie Noord-Brabant. Het geeft juist een extra impuls om alle drijfmest te gaan bewerken tot kunstmestvervangers en bodemverbeteraars en zo het gebruik van kunstmest terug te dringen. Dit onder voorwaarde dat Europa de kunstmestvervangers tijdig gaat toelaten.

Groene proeftuin voor mestbewerking

Een positie als proeftuin vraagt om een brede, integrale kijk en een programmatische aanpak. We spannen ons in om drijfmestsystemen zo snel mogelijk af te bouwen en de nieuwe sporen te gaan bewandelen van mest behandelen aan de bron, mest bewerken en overschakelen naar biologische landbouw. Met het Rijk faciliteren en ondersteunen we de gewenste veranderingen, onder meer door het stimuleren van experimenten en innovaties in nog op te zetten fieldlabs en het actief delen van de opgedane ervaring en kennis.

Vanuit de plantaardige teelten zal de vraag naar hoogwaardige bewerkte bemestingsproducten uit dierlijk mest toenemen. Dat vraagt om een vorm van mestbewerking die hierop inspeelt. Een deel van de gevraagde mestbewerkingscapaciteit zal decentraal op de boerderijen worden gerealiseerd en een deel in grootschalige mestbewerkingsinstallaties (MBI's) op verzamellocaties.

De huidige landelijke mestwetgeving staat kringlooplandbouw op een paar punten in de weg. We willen in gesprek met het Rijk over experimenteerruimte om ook op die manier voorop te kunnen blijven lopen in de transitie naar een duurzame landbouw: Brabant als groene proeftuin.

Door de recente geopolitieke ontwikkelingen zijn de ambities van de Europese en Nationale overheid ten aanzien van de productie van biogas toegenomen. Het kabinet heeft de ambitie uitgesproken om in Nederland 2 miljard m³ biogas te gaan produceren. De bijdrage van Brabant aan die landelijke ambitie moet gaan blijken uit de PlanMER mestbewerkingslocaties.

Het verloop van de transitieperiode zal dus afhankelijk zijn van het Rijksbeleid, de afbouw van drijfmestssystemen en de mate van implementatie van brongerichte innovatieve stal- en mestbewerkingssystemen.

Mest, gezondheid en leefomgeving

Mestbehandeling en grootschalige mestbewerking zullen bijdragen aan een sterke vermindering van emissies en zullen daarmee een positief effect hebben op de leefomgeving. Dit betekent niet alleen behoud van waardevolle grondstoffen, zoals methaan en ammoniak, maar ook vermindering van de uitstoot van geurstoffen en mogelijke ziekteverwekkers. Zeker als aansluitend sprake is van biogasproductie.

Voorkomen is beter dan genezen. Daarom gaan we uitermate zorgvuldig te werk bij het kiezen van locaties voor grootschalige mestbewerking. Ruimtelijk (ligging t.o.v. omwonenden) maar ook door het stellen van randvoorwaarden voor de bedrijfsprocessen. Een binnenkort samen met de regio's uit te voeren locatieonderzoek in combinatie met een PlanMER staan garant voor de zorgvuldigheid van de afwegingen bij het kiezen van locaties voor mestbewerking.

Bij mestbewerking dienen gezondheidsrisico's op een aanvaardbaar niveau te liggen. We hebben geen aanleiding om te veronderstellen dat dit nu niet het geval is. Echter uit voorzorg laten we door het RIVM een onderzoek uitvoeren naar potentieel risicovolle micro-organismen in lucht, afkomstig van mestverwerkingsinstallaties.

Vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) zijn instrumenten voor de bevoegde gezagen (gemeente en provincie) om overlast van grootschalige mestbewerkingsinstallaties voor de omgeving te voorkomen.

Vergunningverlening borgt wet- en regelgeving, ook als het gaat om geur

Bij het verlenen van vergunningen is het zaak om potentiële emissies en risico's goed te beoordelen en deze zeker niet te onderschatten. Uitsluitend bedrijven die de nieuwe manier van mest bewerken toepassen, komen in aanmerking voor een vergunning. Aanvullend op de landelijke wettelijke regels moeten zij voldoen aan de provinciale beleidsregels 'Industriële geur' en 'Volksgezondheid en mestbewerkingsinstallaties'. Actualisatie van vergunningen is geborgd via de wettelijke actualisatieplicht, waar de omgevingsdiensten op toezien. Ook wordt in de af te geven vergunningen de verplichting opgenomen om de milieu-impact van de installatie te meten en daarover te rapporteren.

Voor het bereiken van kwalitatief hoogwaardige en uniforme vergunningen is inzicht in de mogelijke effecten van nieuwe mestbewerkingstechnieken op de leefomgeving van belang. Binnen het Coördinatiepunt VTH Mestbewerken zullen we samen met de omgevingsdiensten werken aan structurele opbouw en uitwisseling van kennis bij vergunningverleners, toezichthouders en handhavers. Voor de kennisopbouw en benodigde financiële middelen zoeken we samenwerking met externe kennisnetwerken en het Rijk.

Het tegengaan van overlast

In die situaties dat er toch overlast wordt ervaren, zullen we telkens zoeken naar een passende oplossingrichting. Instrumenten die we daarbij kunnen inzetten, zijn: actualisatie van de vergunning, afdwingen naleving van vergunningvoorschriften, mediation voor een betere verstandhouding tussen de ondernemer en de omgeving, inzet van een escalatieladder in het kader van de Landelijke Handhavingsstrategie en inzet van mobiele meetpunten om de situatie in beeld te brengen.

Activiteitenplan 2022-2023

Om kwalitatief hoogwaardige dierlijke mest in een systeem van kringlooplandbouw te benutten is een omslag nodig in denken en doen. Een belangrijke voorwaarde om het landbouw- en voedselsysteem van de toekomst mee vorm te kunnen geven. De nieuwe werkwijze die we voorstaan, vraagt 'omdenken' en 'om-doen' van veehouders, akkerbouwers, overheden en de partners waarmee we samenwerken. Het is de kunst om met elkaar het gedachtengoed van deze Uitvoeringsagenda Mest om te zetten in concrete acties die samen de gewenste omslag kunnen realiseren.

We hoeven daarbij gelukkig niet vanuit 'nul' te beginnen. Er lopen al heel wat programma's, pilots en andere activiteiten die in lijn liggen met de doelen van de Uitvoeringsagenda Mest. Omgekeerd kunnen we met deze uitvoeringsagenda een bijdrage leveren aan het bereiken van de doelen van andere programma's en initiatieven.

Programmatistische aanpak

Een en ander vraagt om een brede, integrale kijk en een programmatistische aanpak. De uitdaging is om activiteiten van uiteenlopende aard vanuit hun onderlinge samenhang aan te sturen. Integrale benadering van pilots bevordert de efficiënte inzet van overheidsmiddelen en stimuleert kennisuitwisseling in een vroeg stadium, zo wijst de ervaring uit. Sleutelvraag in dit verband zal vaak zijn: "Is deze innovatie inpasbaar in bestaande systemen?"

In de Uitvoeringsagenda Mest ligt de focus nadrukkelijk op het samenwerken met partners en het reageren op initiatieven uit de samenleving. Daarbij zorgen we als provincie niet alleen voor (financiële) ondersteuning, maar willen we initiatiefnemers ook ons netwerk intrekken en voor hun R&D-activiteiten aansluiting laten zoeken bij Noord-Brabant. Wij willen onze provincie immers een groene proeftuin laten zijn voor duurzame, innovatieve oplossingen en de meest innovatieve regio voor hightech in Europa.

Binnen ons netwerk zijn niet alleen overheden, maar ook kennisinstellingen en het bedrijfsleven duidelijk aanwezig. Dit leidt tot meer open innovatie, versnelde adaptatie door ondernemers en een bredere acceptatie door de samenleving. Daarbij zijn niet alleen de Brabantse burgers/consumenten voor ons van belang, maar ook andere maatschappelijke actoren zoals financiers en ketenpartijen.

Vier groepen

De activiteiten van de Uitvoeringsagenda Mest (2022-2023) zijn te verdelen in vier groepen:

- Activiteiten voortvloeiend uit het Beleidskader Landbouw & Voedsel van de provincie Noord-Brabant ;
- Activiteiten die voortvloeien uit andere uitvoeringsagenda's van de provincie Noord-Brabant;
- Activiteiten van partners waarin de provincie Noord-Brabant direct participeert;
- Overige activiteiten waarbij de provincie Noord-Brabant indirect betrokken is.

In totaal gaat het om ruim 30 bestaande of op korte termijn te ontwikkelen projecten waarbij we met de Uitvoeringsagenda Mest aansluiting hebben gezocht.

Innoveren, experimenteren, kennis delen

In het kader van het Beleidskader Landbouw en Voedsel hebben we bijvoorbeeld met de Taskforce Toekomstbestendige Stallen en de Routekaart Stalaanpassingen al een proces in gang gezet om innovatieve stalsystemen te ontwikkelen en te implementeren die emissies aanpakken via dagontmesting (al dan niet met 'scheiden aan de bron') en daarmee goed zijn voor de dieren, omgeving en de boer.

We zetten in op het ontwikkelen en implementeren van duurzame (brongerichte) stalsystemen, innovaties voor mestbewerking en voor mestaanwending in de akker- en tuinbouw en op grasland via pilots (praktijkprojecten). Daarbij bieden we experimenteeruimte en faciliteren we innovatie- en demoprojecten die kunnen worden gefinancierd met Rijks- en Europese middelen.

Inpassen in de omgeving

Dierlijke mest bewerken, daar zijn professionele installaties voor nodig op zorgvuldig gekozen locaties. We gaan van mestverwerking (m.n. export gedreven) naar mestverwaarding (bodem- en kringloopgedreven). Aandachtspunten daarbij: veiligheid, gezondheid en een prettige leefomgeving. Daarom steken we ook tijd, geld en energie in projecten, gericht op het verbeteren van procedures voor mestbewerkingslocaties en voor vergunningverlening, toezicht en handhaving.

Op twee manieren zorgen we ervoor dat mestbewerking zo goed mogelijk kan worden ingepast in onze leefomgeving:

1. Het zoeken naar geschikte locaties
2. Het borgen dat de bedrijven op deze locaties geen overlast voor hun omgeving veroorzaken.

Samen met gemeenten en waterschappen gaan we onderzoeken welke locaties geschikt zijn voor het bewerken van dierlijke mest buiten het eigen veehouderijbedrijf.

De procedures voor vergunningverlening en voor het uitvoeren van toezicht en handhaving worden afgestemd op de nieuwe situatie en op het in werking treden van nieuwe wet- en regelgeving, zoals de Omgevingswet.

Ook de communicatie over het proces van vergunningenverstrekking moet voor burgers en ondernemers transparant en duidelijk zijn (onder meer middels opstellen van routekaart vergunningen mestbewerking)

Communicatie

Deze Uitvoeringsagenda Mest geeft de handvatten om te komen tot een nieuw systeem van omgaan met mest. Om dit nieuwe systeem in de praktijk tot een succes te maken, is 'omdenken' noodzakelijk:

- Mest is geen 'afval' meer, maar een belangrijk onderdeel van de kringlooplandbouw, een grondstof voor het produceren van waardevolle kunstmestvervangers en bodemverbeteraars.
- Er is geen 'mestoverschot' meer. De komende jaren zal op nationaal niveau juist een tekort ontstaan aan de waardevolle grondstoffen in mest: stikstof en fosfaat. Organische stoffen uit mest zijn bovendien een goede bodemverbeteraar.
- Mestbewerking is geen bron (meer) van milieuverontreiniging en geuroverlast. Door het zo snel mogelijk, dicht bij de bron (het veehouderijbedrijf) terugdringen van emissies uit mest, gaat het nieuwe systeem van mestverwaarding juist zorgen voor flinke winst op het terrein van milieu, gezondheid en leefomgeving.

Wil de Uitvoeringsagenda Mest kunnen rekenen op een breed draagvlak, dan zullen we alle betrokken partijen (gemeenten/regio's, belangengroepen, boeren, burgers, mest- en voedselverwerkers, omgevingsdiensten, waterschappen) goed moeten informeren over uitgangspunten en doelen van de Uitvoeringsagenda, zodat ze goed kunnen bepalen hoe ze in de praktijk een positieve bijdrage kunnen leveren aan het realiseren van de doelen.

Communicatieplan

Hier is een nieuwe rol weggelegd voor de Klankbordgroep Uitvoeringsagenda Mest, waarmee we tot nu toe hebben gewerkt om deze Uitvoeringsagenda vorm en inhoud te geven. Nu de Uitvoeringsagenda is vastgesteld, zal de Klankbordgroep worden betrokken bij het opstellen van een communicatieplan dat nodig is om de Uitvoeringsagenda Mest effectief 'uit te rollen' in de Brabantse samenleving.

De belangrijkste doelen van dit communicatieplan zullen zijn om:

- Voor de uitvoering zoveel mogelijk neuzen dezelfde kant op te krijgen.
- Het vertrouwen te wekken/herstellen dat de nieuwe wijze van mest bewerken zal leiden tot het terugdringen van overlastsituaties.

Mestbewerking is een complex en gevoelig thema met veel belanghebbenden en veel invalshoeken. Het is dan ook van belang om alle momenten aan te grijpen, zowel bestuurlijk als ambtelijk, om het onderwerp te agenderen, feedback op te halen en toelichting te bieden.

Communicatiemiddelen

We brengen (voorlopig) de volgende communicatiemiddelen in stelling op informatie te verschaffen over de koers die we met de Uitvoeringsagenda Mest willen varen:

- Magazine(s) Mest in Brabant
- Serie filmpjes over Mest in Brabant; de mestkringloop in de praktijk
- (Regionale) bijeenkomsten
- Informatie op brabant.nl en landbouwenvoedselbrabant.nl
- Nieuwsbrief.

Externe consultatie

Voor het opstellen van deze ambitie en uitgangspunten is informatie en inspiratie opgehaald bij:

1. Een klankbordgroep met experts middels individuele en gezamenlijke gesprekken
2. Een Maatschappelijke Begeleidingsgroep met een onafhankelijke voorzitter (MBG met actieve bestuurders)
3. Het BOTL (Bestuurlijk Overleg Transitie Landbouw)
4. Deskundigen, onderzoeksrapporten en actuele wetenschappelijke inzichten.

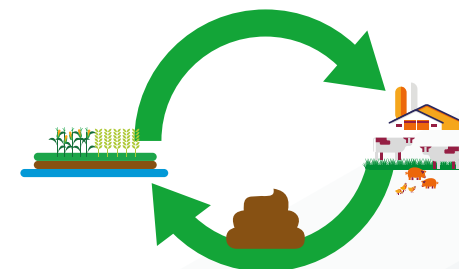

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD	02
MANAGEMENTSAMENVATTING	03
1 INLEIDING	13
2 HOOFDLIJNEN MESTBELEID EN TRANSITIEOPGAVE	19
3 KWANTITATIEVE ANALYSE EN CAPACITEIT MESTBEWERKING	30
4 MEST EN LEEFOMGEVING	37
5 DE ROUTE NAAR 2030	41
6 AANPAK 2022-2023	45
7 RISICOANALYSE	52
8 FINANCIËN & KPI'S	54
9 COMMUNICATIE	59

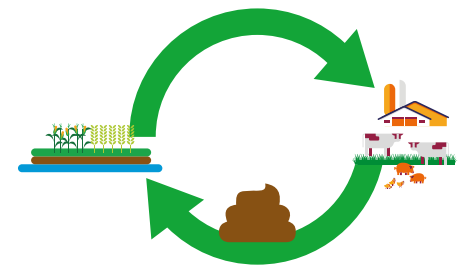
BIJLAGEN: 61

- Klankbordgroep en Maatschappelijke Begeleidingsgroep: samenstelling en doel
- Onderbouwing (capaciteit mestbewerking)
- Definities
- Landelijke rapportage en inventarisatie export en verwerking dierlijke mest 2022 (Nederlands Centrum voor Mestverwaarding)

1

INLEIDING

Huidige situatie en context

Het beleidsdomein van landbouw en voedsel kenmerkt zich anno 2022 door een grote dynamiek. Er liggen grote opgaven om lucht-, water- en bodemkwaliteit te verbeteren, natuurherstel mogelijk te maken en adequaat in te spelen op de klimaatverandering.

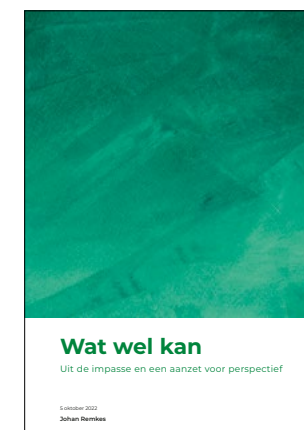
Op Europees, nationaal en provinciaal niveau worden de '[Van boer tot bord](#)'-strategie en het [Gemeenschappelijk Landbouw Beleid \(GLB\)](#) uitgewerkt. Die hebben stevige gevolgen voor de landbouw.

In het regeerakkoord 'Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst' zijn de plannen van de Rijksoverheid in het kader van het klimaatakkoord en de stikstofproblematiek opgenomen. Melkveehouderij wordt grondgebonden en de veestapel zal naar verwachting met ca 30% gaan krimpen. Een en ander wordt nu uitgewerkt in het kader van het [Nationaal Programma Landelijk Gebied \(NPLG\)](#) met vergaande gevolgen voor de veehouderij in Nederland en zeker ook in Noord-Brabant.

De brief van Staghouver is afgewezen door de Tweede Kamer. Bovendien ging die niet in op de Stikstofplannen, maar moest juist ingaan op het perspectief voor de landbouw. In haar brief van 10 juni 2022 geeft minister Van der Wal een nadere uitwerking van de voorgenomen Stikstofplannen op gebiedsniveau. Brieven over de vertaling van het klimaatakkoord in concrete maatregelen en een nieuw actieprogramma voor de Kaderrichtlijn Water zijn al aangekondigd.

Ook het landelijk klimaatakkoord met belangrijke reductiedoelen voor 2030 en 2050 heeft zijn doorwerking op het landbouw- en voedselsysteem.

Zoals ook actuele geopolitieke ontwikkelingen van invloed zijn op de mestmarkt. Kunstmest is duur en schaars geworden; anderzijds wordt in Europa gezocht naar alternatieven voor Russisch aardgas en krijgt aanwending van dierlijke mest meer ruimte ter vervanging van kunstmest en als grondstof voor biogasproductie.

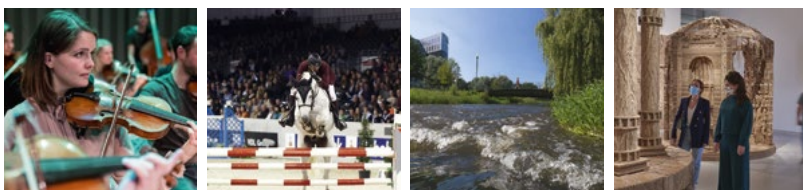

Provincie Noord-Brabant

Op provinciaal niveau komen de 'stallen'-besluiten uit 2017 tot werking: bestaande stallen ouder dan 15 of 20 jaar moeten worden aangepast. Per 1-1-2024 moeten deze stallen voldoen aan de ammoniak-reductie eisen in de Interim Omgevingsverordening (IOV).

De provincie Noord-Brabant heeft in april 2022 het [Beleidskader Landbouw en Voedsel](#) vastgesteld, een belangrijke stap in verduurzaming van de landbouw en voedselketen. Dit beleidskader vormt het uitgangspunt voor deze Uitvoeringsagenda Mest, waarvan de 80%-versie op 1 juli 2022 oordeelsvormend is besproken in een thema-sessie van PS.

Mestbewerking, zal moeten plaatsvinden daar waar dat geen overlast voor omwonenden veroorzaakt. In het [addendum](#) op het Brabants bestuursakkoord in 2021 is daarover het volgende gesteld:

'Met de Omgevingsvisie en diverse vigerende beleidsregels borgen we de kwaliteit van de omgeving in relatie tot mestbewerking. We kiezen voor zorgvuldigheid en duidelijkheid als het gaat om nieuwe ontwikkelingen; met kringlooplandbouw als uitgangspunt worden het beleidskader Landbouw en Voedsel 2030 en de Uitvoeringsagenda Mest opgesteld. Binnen deze kaders wordt vervolgens samen met de regio's een plan MER uitgevoerd om te komen tot regionale afspraken over mestbewerkingslocaties en de onderliggende voorwaarden. Wij zien de urgentie om dat in deze bestuursperiode te realiseren'.

Binnen deze kaders wordt de Uitvoeringsagenda Mest ontwikkeld.

Realistische kijk

De mestopgave is een bestuursperiode-overstijgende transitieopgave met urgentie. We willen veel bereiken voor 2030. Een realistische kijk op de snelheid waarmee en wijze waarop we de doelen van deze uitvoeringsagenda kunnen realiseren, is echter gepast. Het onderwerp mest staat niet voor niets al decennia op de politieke agenda.

De mestopgave is geen op zichzelf staand thema, met veel stakeholders, aspecten en aandachtspunten.

- Mest is een beleidsveld dat veel ander beleidsvelden van de provincie(s) raakt, o.a. stikstof, klimaat, energie, bodem, water, natuur, economie en VTH.
- Mest is een interbestuurlijke opgave met ook een grote rol voor Rijk, gemeenten en waterschappen.
- Mest is een onderwerp waar burgers zich zorgen over maken in relatie tot grote dieraantallen, risico's op overlast (NIMBY) en mogelijke gezondheidsrisico's.
- Mest is een regio-overstijgende opgave. Voor het beter sluiten van mineralenkringlopen op regionaal en nationaal nivo en het verminderen van gebruik van fossiele kunstmest is samenwerking tussen gebieden, binnen en buiten Brabant, nodig.
- Emissiereductie (via oa mest) is ook belangrijk onderdeel van de regeringsdoelen in het NPLG.

En dan zijn er ook nog de actuele schuivende panelen zoals het 7e Nitraat Actieprogramma, de gefaseerde afbouw van de derogatie, rechterlijke uitspraken over juridische houdbaarheid van het RAV-systeem voor stallen, de te verwachten waterbrief en de bevindingen van kabinetsadviseur Remkes die invloed hebben op de snelheid waarmee we resultaten kunnen boeken.

Op weg

In deze uitvoeringsagenda wordt duidelijk wat onder meer de gevolgen zijn van de beoogde transitie naar kringlooplandbouw voor de hoeveelheid te verwaarden mest, de benodigde types mestvervaardingsinstallaties in de provincie Noord-Brabant en op welke wijze we als provincie de ontwikkeling naar 'benutting van mest als waardevolle grondstof' willen stimuleren.

Tevens pakken we actuele (geur)overlastsituaties in de directe omgeving van mestbewerkingsinstallaties aan. We zien dit als een belangrijke randvoorwaarde voor een succesvolle stimulering en implementatie van innovaties die nodig zijn om de transitie naar emissiearme voedselproductie te realiseren.

Definities

Mestverwaarding: Proces dat erop gericht is om door de behandeling, bewerking en/of vergisting zoveel mogelijk waarde toe te voegen aan dierlijke mest. Doel van dit proces is om de bestanddelen zoals mineralen en organische stof zo optimaal mogelijk te benutten met een zo klein mogelijk emissie naar de omgeving en een zo groot mogelijk economisch rendement.

Mestbehandeling: Activiteit op een veehouderijbedrijf, loonwerkbedrijf of in een mestbewerkingsinstallatie waarbij mest met een relatief eenvoudige techniek wordt bewerkt. Capaciteit: tot 25.000 m³ mest per jaar. (ontleend aan de Omgevingswet).

Mestbewerking: Activiteit in een (grootschalige) mestbewerkingsinstallatie (MBI) waarbij mest van derden met een industriële techniek wordt bewerkt. Capaciteit: meer dan 25.000 m³ mest per jaar. (ontleend aan de Omgevingswet).

Mestvergisting: Het omzetten van mest, al dan niet in combinatie met co-producten, in biogas en digestaat.

Mestaanwending: Het gebruik van meststoffen uit dierlijke mest op akkers en grasland, bij voorkeur via precisiebemesting.

Mestverwaarding specifiek gemaakt

Een breed geaccepteerd en toegepast systeem van waardetevoeging aan dierlijke mest om die een belangrijke rol te laten spelen in de kringlooplandbouw. Dat is wat we nastreven met deze Uitvoeringsagenda Mest.

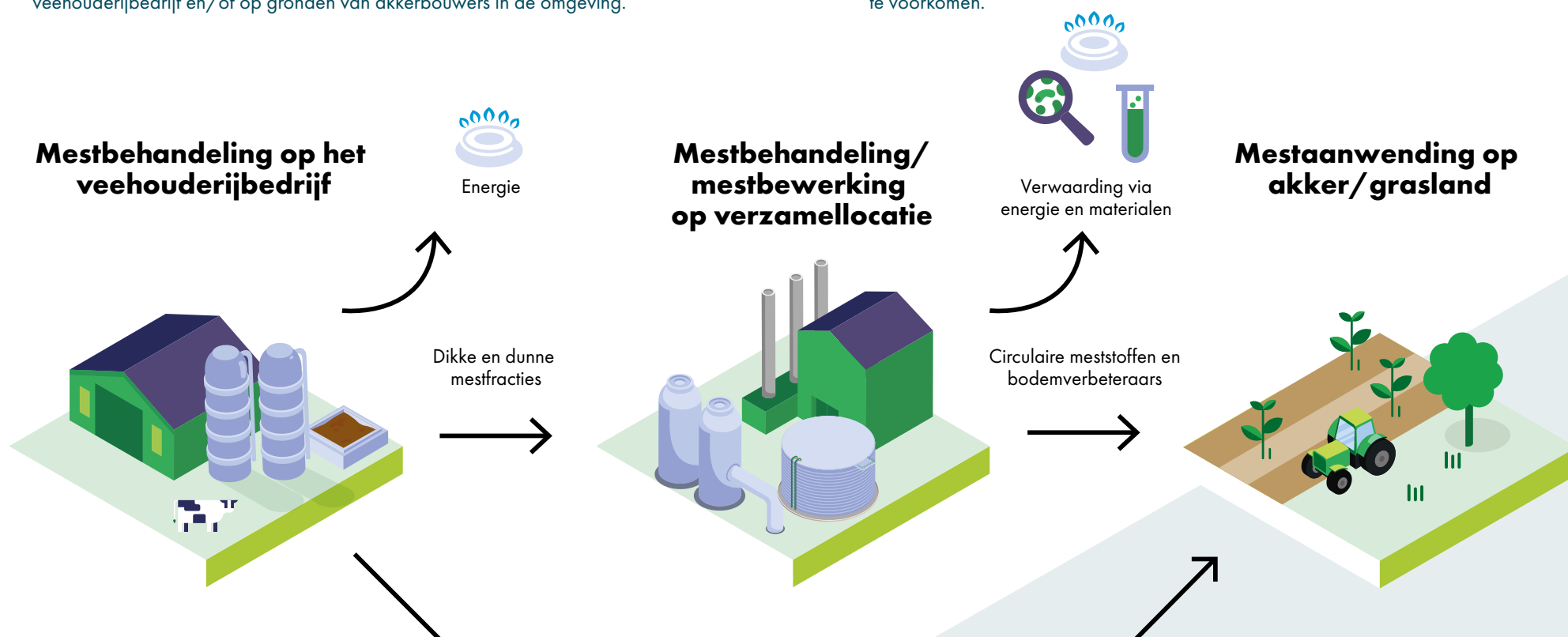
Het tot waarde brengen van mest gebeurt in feite in het hele traject van de stal, de eerste behandeling die de mest daar ondergaat, de mestbewerking in speciale installaties tot aan het aanwenden van kunstmestvervangers en bodemverbeteraars op het land.

Proces van mestverwaarding

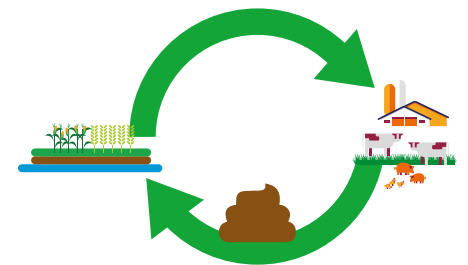
- Op elke veehouderij vindt een eerste behandeling plaats van de mest. Voorbeelden van mestbehandeling op het bedrijf zijn snel scheiden in dikke en dunne fractie, mengen met b.v. stro (b.v. potstal), rijpen, fermenteren, composteren, vergisten (biogasproductie) en strippen, aanzuren, verdikken, verdunnen. Alle behandelingen zijn erop gericht de mest emissie-arm te maken.
- Daarna zijn er twee mogelijkheden:
 - De mest wordt direct aangewend op eigen grond in de directe omgeving van het veehouderijbedrijf en/of op gronden van akkerbouwers in de omgeving.

- De mest gaat naar een zo dichtbij mogelijk gelegen mestbewerkingsinstallatie op een verzamenlocatie. De bewerking die de mest hier ondergaat, bestaat in de regel uit **vergisting** (levert groen gas/elektriciteit op), **hygiënisering** (het doden van schadelijke bacteriën) en **het opwerken tot kunstmestvervangers en bodemverbeteraars** (b.v. strippen, verkorrelen).
- De nieuwe hoogwaardige meststoffen worden op basis van **nieuwe bemestingsstrategieën** per gewas met behulp van aangepaste machines voor **precisiebemesting** emissiearm aangewend op de akker. Aangepaste regelgeving moet ook aanwending tijdens het groeiseizoen mogelijk maken om aan- en uitspoeling te voorkomen.

2

HOOFDLIJNEN MESTBELEID EN TRANSITIEOPGAVE

BRABANTS MESTBELEID

Met ons vigerende mestbeleid, ontstaan vanuit Brabantse knelpunten, lopen we voorop en dat willen we blijven doen. Noord-Brabant is een broedplaats van nieuwe initiatieven in het omgaan met mest en mestbewerking gebaseerd op kringlooplandbouw.

Binnen het hierboven geschetste speelveld hebben Provinciale Staten op 8 april 2022 [het beleidskader Landbouw en Voedsel 2030](#) vastgesteld, met daarin een duidelijke keuze voor kringlooplandbouw als kernbegrip. In dit beleidsdocument zijn ook de kaders voor het Brabantse mestbeleid opnieuw gedefinieerd, voortbouwend op de uitgangspunten voor het mestbeleid die in juli 2017 zijn vastgesteld na de ‘Mestdialoog’.

Het nieuwe Brabantse mestbeleid gaat uit van een gezonde bodem en het sluiten van de kringlopen in Nederland. Het creëert daarom ruimte voor schone en veilige mestbewerking op geschikte locaties. Daarmee zijn belangrijke winsten te behalen in het reduceren van emissies naar lucht (ammoniak, geur en broeikasgassen), bodem en water en in het verminderen van risico's voor gezondheid en veiligheid.

Als onderdeel van het Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030 is ook de notitie ‘[Kringloopbemesting: Brabant Bemest Beter](#)’ als amendement vastgesteld. In deze notitie zijn de kaders voor het Brabantse mestbeleid bevestigd en opnieuw vastgesteld.

Vanuit dit perspectief verschuift het karakter van de mestbewerking de komende jaren van een export gedreven kwantitatieve (afval)verwerking van het mestoverschot, naar een binnenlandse vraag gedreven kwalitatieve opwerking van mest tot waardevolle grondstoffen, met minimale emissies en risico's voor gezondheid.

Eén van de doelstellingen van het beleidskader is:

“Naar bewerking van alle mest (behalve uit biologische en natuurinclusieve landbouw), om zo emissies te reduceren en kwaliteit van bodem en water en lucht te verbeteren. Uitgangspunt is de bewerking van mest zo dichtbij de bron als mogelijk te doen plaats vinden en zo ver als nodig in gespecialiseerde mestvervaardingsinstallaties”

Daarbij wordt als uitgangspunt gehanteerd:

‘We bevorderen een duurzame benutting van meststoffen, waardoor ook de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater verbetert. We richten ons daarbij op onderwerpen zoals het sluiten van kringlopen, het duurzaam toepassen van bewerkte mest in akker- en tuinbouw, het bevorderen van innovaties, opwekken van biogas en het faciliteren van locatiekeuzes voor mestbewerking’.

Samengevat zijn de doelen van het nieuwe Brabantse mestbeleid:

1. Het leveren van een substantiële bijdrage aan het verminderen van emissies naar bodem, water en lucht (broeikasgassen, stikstof, fosfaat).
2. Het professioneel behandelen of bewerken van alle mest tot een emissiearme grondstof;
3. Mestbewerking vindt plaats zo dicht mogelijk bij de bron (lees: veehouderij) en zo ver weg als nodig.
4. Mest opwaarderen tot hoogwaardige meststoffen (bodemverbeteraars en kunstmestvervangers), waar mogelijk in combinatie met energieproductie.
5. Mestbewerking vindt plaats met minimale risico's voor gezondheid, veiligheid en kwaliteit van leefomgeving
6. Overlast op bestaande knelpuntlocaties voor mestbewerking verminderen
7. Continueren en intensiveren van inzet op tegengaan van mestfraude.

In deze Uitvoeringsagenda Mest maken we duidelijk wat onder meer de gevolgen zijn van kringlooplandbouw voor de hoeveelheid te verwaarden mest en op welke wijze we als provincie de ontwikkeling naar 'benutting van mest als waardevolle grondstof' willen stimuleren. Tevens willen we actief verkennen of en hoe situaties, waarbij er sprake is van (geur)overlast bij huidige mestbewerkingsinstallaties, zo goed mogelijk opgelost kunnen worden.

Economische impact van het nieuwe Brabantse mestbeleid

De toekomstige vraag naar en het aanbod van producten uit dierlijke mest zal sterk afhangen van ontwikkelingen in de technologie, in het beleid en op de energiemarkt. Agrarische ondernemingen die vanuit de keuze voor kringlooplandbouw hun bedrijfsvoering richten op optimale mestverwaarding, zullen ondanks relatief hoge investeringen naar verwachting op termijn (2030 – 2035) een beter economisch resultaat behalen. De belangrijkste bijdragen aan dit resultaat zullen veehouders vinden in de afname van de transportkosten, de benutting van de energiewaarde van mest en de verhoging van de inkomsten uit de afzet van mestproducten naar de akkerbouw. Akkerbouwers zullen hogere gewasopbrengsten

realiseren door het aanwenden van kunstmestvervangers en bodemverbeteraars met een op de gewassen afgestemde samenstelling en met organische stof.

Huidige wettelijke regels

Tot nu toe is het mestbeleid vertaald in:

- De [Interim Omgevingsverordening \(IOV\)](#) over mestbewerkingscapaciteit, locatie-eisen en eis tot aanpassingen van stallen in 2024. Op dit moment is in de IOV geregeld dat mestbewerking in beginsel op een bedrijventerrein plaatsvindt. Er zijn in de IOV een paar uitzonderingen beschreven. Zo is bewerking van mest van eigen vee op een eigen veebedrijf toegestaan en zijn er onder voorwaarden twee beperkte andere mogelijkheden voor mestbewerking in het buitengebied.
- De [Aanpassing Brabantse Zorgvuldigheidsscore Veehouderij](#) (met name hogere ambitie en meer punten voor verminderen emissies).

In aanvulling op de landelijk geldende wettelijke regels heeft de provincie Noord-Brabant twee beleidsregels vastgesteld om geurstoffen, ammoniak en broeikasgassen die vrijkomen bij mestbewerking en de overlast daarvan voor omwonenden zo laag mogelijk te houden: de beleidsregel 'Volksgezondheid en mestbewerkingsinstallaties Noord-Brabant' (2018) en de beleidsregel 'Industriële geur Noord-Brabant 2018'.

In deze beleidsregels staat aan welke eisen mestbewerkingsinstallaties moeten voldoen, zodat zij geen (potentieel) risico vormen voor de volksgezondheid.

Active rol provincie

Mest is voor de provincie Noord-Brabant een sleutelthema in de transitie naar een duurzaam landbouw- en voedselsysteem. Met de nieuwe benadering van 'mest in kringloop perspectief' kiezen we voor een actieve rol om deze transitie te stimuleren en te ondersteunen. Daarbij vervult de provincie twee hoofdrollen

1. De klassieke rol van het borgen van de kwaliteit van de leefomgeving. We zetten hiervoor zowel onze regelgevende bevoegdheden op het gebied van ruimtelijke ordening (locatiebeleid), als onze bevoegdheden op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving in. We zullen samen met de omgevingsdiensten meer nadruk leggen op actualisatie van vergunningen, opnemen van de verplichting om te meten en te rapporteren over de milieu-impact, kennisopbouw en –uitwisseling bij VTH-medewerkers, afdwingen van naleving, inzet van mediation, inzet van een escalatieladder en inzet van mobiele meetpunten.
2. De transitie naar mestverwaarding mogelijk maken door het stimuleren van innovatie, de dialoog met de samenleving te faciliteren, en een lobby-agenda naar andere overheden.

Zo moeten we laten zien dat een goede mestbehandeling en of -bewerking mogelijk is zonder nadelige effecten op de omgeving en binnen een rendabel verdienmodel. Tegelijk vragen bestaande knelpunten om een snelle oplossing.

We moeten de beschikbaarheid maar ook onze eigen kennis van betrouwbare en effectieve technieken bevorderen. Van belang is daarbij dat we door middel van vergunningverlening, en daaraan gekoppeld toezicht en handhaving, die technieken op een verantwoorde manier laten landen op veehouderijbedrijven en verzamellocaties voor mestbewerking

Het is zaak om de huidige traagheid in de markt rond dierlijke mest te doorbreken. En we moeten experimenteerruimte bieden aan specifieke maatwerkoplossingen, waarin de huidige mestregelgeving niet voorziet.

Tijdlijn tot 2030

Het opstellen van de Uitvoeringsagenda Mest voor de periode tot eind 2023 binnen het mandaat van de huidige GS moet worden gezien vanuit een transitietijdlijn die loopt van 2022 tot 2030. Met een voortvarende, stapsgewijze omschakeling en overgang van de gangbare praktijk naar de beoogde praktijk.

Te starten met snel te realiseren maatregelen ('laaghangend fruit') die actuele knelpunten zoals geuroverlast oplossen, ongewenste praktijken ontmoedigen en de gewenste omschakeling bevorderen, om zo ruimte te creëren voor structurele verbeteringen en die uiteindelijk te kunnen borgen als de nieuwe gangbare praktijk.

Belemmerende factoren: discrepantie tussen beleid en praktijk

De transitie van een drijfmest gedreven systeem met mestoverschotten naar een kwalitatief kringloop gedreven systeem komt momenteel in de praktijk nog onvoldoende van de grond als gevolg van enkele belemmerende factoren:

- **Het nationale mestbeleid**

De gangbare praktijk rond mest wordt sterk bepaald en ingeperkt door de kaders van het nationale mestbeleid. Dit gaat uit van een verplichte mestverwerking van het mestoverschot en afzet buiten de Nederlandse landbouw. In de praktijk komt dit neer op export. Dit hindert de beoogde omslag naar een duurzame, waardevolle benutting van dierlijke mest in een kringlooplandbouw.

Daarnaast is bemesting wettelijk gereguleerd door middel van generieke gebruiksnormen, met beperkingen van het gebruik van meststoffen van dierlijke oorsprong ten gunste van kunstmest. Oorzaak hiervan is de lagere benutting van de mineralen (met name stikstof en fosfaat) in onbewerkte dierlijke mest ten opzichte van kunstmest, waardoor er een groter risico is voor uitspoeling naar het grondwater en afspoeling naar het oppervlaktewater.

- **Logistieke systemen**

De veehouderij in Brabant is sterk verbonden met het logistieke systeem van de opslag, aanwending en verwerking van drijfmest en de daaraan gekoppelde reguliere handel in meststromen. Dit systeem verhoudt zich niet goed met de werkwijze die we voorstaan .

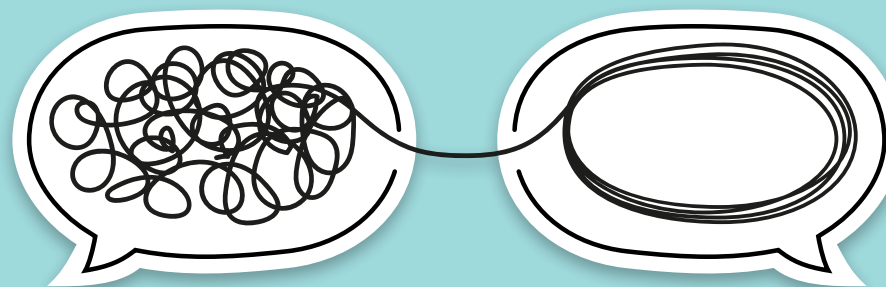
- **Imagoprobleem**

Een andere belemmerende factor in de overgang naar een nieuwe wijze van benadering van mest en mestbewerking is het slechte imago. Mest en mestbewerking worden vaak één-op-één gelijkgesteld met hinder en overlast (inclusief problemen met gezondheid en kwaliteit van de leefomgeving) die burgers ervaren van de landbouw. Dat is met name het geval rond de meer intensieve vormen van veehouderij en mestbewerking, waar sprake is van een concentratie van mestopslag, aanwending, vervoer en bewerking. De perceptie

is dat klachten niet altijd gehoord worden of gemakkelijk terzijde worden geschoven, vanwege economische deelbelangen van de mestketen. De mestproblematiek staat synoniem voor het beeld van een (te) hoge veedichtheid.

- **Spraakverwarring**

Dan is er de spraakverwarring omtrent de terminologie omtrent mest, mestverwerking, mestbehandeling, mestbewerking en mestverwaarding die een krachtdadige en eensgezinde aanpak van de problematiek in de weg staat. De mestwetgeving van het Rijk, Europese verordeningen en de provinciale omgevingsverordening gebruiken verschillende uitgangspunten en begrippen om zaken te duiden, waardoor mensen bij het zoeken naar oplossingen vaak ongewild langs elkaar heen praten. En een gemiddeld burger denkt bij mestverwerking direct aan een grote stinkende mesfabriek.

In de Mestwetgeving van het Rijk is mestverwerking gericht op verplichte export van fosfaat; Het Ministerie verstaat onder mestverwerking: de bewerkingen van mest die ertoe leiden dat de mestproducten buiten de Nederlandse landbouw (kunnen) worden afgezet.

Vanuit Europese verordeningen geldt mestbewerking primair voor het hygiëniseren van mest; Geëxporteerde mest moet voldoen aan de gezondheidsvoorschriften voor dierlijke bijproducten (Verordening (EG) nr. 1069/2009) om veterinaire gezondheidsrisico's te verminderen. Dit is dus smaller dan mestverwerking conform de Nederlandse Mestwetgeving.

Mestbewerking in de Brabantse provinciale omgevingsverordening is gericht op bewerkingen die de aard en de hoedanigheid van de mest wijzigen; De provincie verstaat onder mestbewerking (alle) beschikbare technieken of combinaties daarvan om mest te behandelen met als doel de aard, samenstelling of hoedanigheid van dierlijke mest te wijzigen. Dit is dus breder dan mestverwerking conform de Mestwetgeving.

Mestbewerking in de volksmond is een mestfabriek waarin drijfmest op een centrale plek en vaak grootschalig wordt verwerkt.

In landelijke en provinciale regelgeving wordt nu (nog) geen onderscheid gemaakt in verschillende locaties en routes van mestbehandeling en mestbewerking in de mestketen. De nieuwe omgevingswet geeft een definitie van wat mestbehandeling is en wat mestbewerking is.

Uitzondering voor biologische landbouw

Zoals eerder is aangegeven, zegt het beleidskader Landbouw en Voedsel 2030 dat mest in de biologische en natuur-inclusieve landbouw niet verder bewerkt hoeft te worden.

Belangrijkste reden voor deze uitzondering is het feit dat op de bedrijven met deze vormen van landbouw al een basale bewerking van de mest plaatsvindt. Daardoor leveren ze bij de productie, opslag en aanwending van deze mest al een bijdrage aan reductie van emissies en verbetering van kwaliteit van bodem en water. Circulariteit is een integraal onderdeel dat deze vormen van landbouw kenmerkt. Bovendien wordt voor de productie van voedergewassen op of voor bedrijven met biologische of natuur-inclusieve veehouderij geen kunstmest gebruikt. Mest, geproduceerd op biologische landbouwbedrijven, hoeft daarom niet te worden bewerkt op verzamellocaties.

De vraag naar dierlijke mest vanuit de biologische akkerbouw is momenteel groter dan het beschikbare aanbod vanuit de biologische veehouderij. Optimale mineralenbenutting is dus belangrijk.

Het ecologische principe van biologische landbouw kenmerkt zich door natuurlijke processen en kringlopen vanuit een gezonde bodem en het uitsluitend toepassen van biologische middelen. Dit principe sluit goed aan bij natuur-inclusieve landbouw, die daarnaast ook gericht investeert in biodiversiteit en landschapskwaliteit.

We gaan volop inzetten op het stimuleren van de transitie van bestaande veehouderijbedrijven naar een biologisch of natuurinclusief bedrijfssysteem. De natuur-inclusieve landbouw wordt in de komende jaren gezien als inspiratiebron voor de gangbare landbouw om stappen te zetten naar verduurzaming. Verder zien we biologische landbouw en natuur-inclusieve landbouw al als vormen van regeneratieve landbouw: landbouw die positief bijdraagt aan het herstel van biodiversiteit en het bodem- en watersysteem.

Het beleidskader Landbouw en Voedsel zegt dat we willen groeien naar 15% voor biologische landbouw in 2030. Omdat biologische landbouw is vrijgesteld van mestbewerking, is bij de prognoses voor de mestbewerkingscapaciteit de mestproductie in deze sector niet meegenomen.

NATIONALE MESTBELEID

Mestbeleid omvat alle beleid dat invloed heeft op mest van landbouwhuisdieren als onderdeel van kringlooplandbouw. Dit betreft de hele mestketen van productie, opslag, bewerking, transport tot aanwending.

In het najaar 2019 heeft minister van Landbouw de contouren voor een nieuw mestbeleid bekend gemaakt. Eind 2017 kondigde de minister al aan een herbezinning op het mestbeleid uit te willen voeren. Reden daarvoor was de complexiteit van de huidige regelgeving, maar ook de hoge fraudedruk en de milieu-opgave op het gebied van de waterkwaliteit.

Drie hoofdcontouren

Het nieuwe mestbeleid richt zich op 3 hoofdlijnen: grondgebondenheid, afvoer en verwerking van mest en een gebiedsgerichte aanpak.

1. Grondgebonden bedrijfsvoering
 - Voor melk- en rundvleesveehouderijen
 - Alle geproduceerde mest op eigen grond of op grond van een collega in (regionaal) samenwerkingsverband
 - Samenwerking met bijvoorbeeld akkerbouwers of met varkenshouders die al hun eigen mest verplicht afvoeren naar de mestverwerking
 - Gemengde bedrijven zullen wellicht ervoor kiezen hun tak intensieve veehouderij af te splitsen en de mest af te voeren naar mestverwerking zodat hun melkveetak grondgebonden wordt
2. Afvoer en verwerking van mest
 - Niet-grondgebonden bedrijven zetten alle mest die zij produceren af naar mestbewerking
 - Deze bedrijven met een niet-grondgebonden bedrijfsvoering plaatsen hun eigen onbewerkte mest niet meer op eigen grond, maar zullen voor het bemesten van eigen grond gebruik maken van mest uit een samenwerkingsovereenkomst met een (mede daardoor) grondgebonden ondernemer, of ze voeren bewerkte mest aan

- Meer transparantie in meststromen
 - Professionalisering van de mestvervaardingsketen
 - Verwerkte mest kan kunstmest voor een deel vervangen
3. Gebiedsgerichte aanpak waterkwaliteit
 - Een pakket aan gebieds- en teeltgerichte maatregelen
 - Voor löss- en zandgrondgebieden waar de waterkwaliteit achterblijft
 - Bewustwording door inzicht in de gevolgen van bemesting op de waterkwaliteit
 - Maatregelen voor de teelt van uitspoelinggevoelige gewassen

Deze hoofdcontouren zijn voor de grondgebonden bedrijfsvoering in 2021 nader uitgewerkt in het 7e Nitraat Actieprogramma.

7e Nitraat Actieprogramma

Het Nederlandse mestbeleid is voor een groot deel gebaseerd op de Europese Nitraatrichtlijn. Deze richtlijn heeft als doel waterverontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen te verminderen en te voorkomen. Hiervoor worden maatregelen vastgelegd in actieprogramma's. Vanaf 2022 is het [7e Nitraat Actieprogramma](#) geldig. Hiermee vervalt de bestaande regelgeving niet die vanuit het vorige actieprogramma (2018-2021) geldt, dit wordt gecontinueerd.

Het Rijk heeft 118,7 miljoen euro vrijgemaakt voor toekomstig mestbeleid. Dit geld wordt van 2022 t/m 2025 ingezet voor onder andere onderzoeks- en pilotprojecten, ondersteuning van gebiedsprocessen, monitoring, toezicht en handhaving. Nederland is verplicht om elke vier jaar een actieprogramma Nitraatrichtlijn in te dienen bij de Europese Commissie, waarin we aangeven hoe we ons mestbeleid versterken zodat de waterkwaliteit verbetert. Dit is essentieel voor het milieu, de gezondheid van mens en dier en draagt bij aan onze biodiversiteitsdoelen.

Als eerste moeten boeren een overgang gaan maken naar duurzame bouwplannen, waarin (blijvend) grasland, rustgewassen en vanggewassen een plek krijgen. Deze gewassen zorgen voor een betere bodemkwaliteit en dragen zo bij aan een betere waterkwaliteit.

De overgang naar duurzame bouwplannen wordt ondersteund vanuit het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) en het [Deltaplan Agrarisch Waterbeheer \(DAW\)](#). Ook ketenpartijen worden betrokken, zodat met hen wordt bekeken hoe de financiële consequenties beter verdeeld kunnen worden over de gehele keten.

Duurzaam bouwplan vanaf 2023

Per 2023 moeten bedrijven op zand en lössgronden een bouwplan hebben dat 1 x per 4 jaar een rustgewas kent. Per 2027 moet een rustgewas 1 op 3 in het bouwplan voorkomen. Het jaar 2023 geldt als referentiejaar, oftewel het eerste jaar in de telling van de rotatie. Uiterlijk in 2026 moet dan op ieder perceel een rustgewas zijn geteeld. Per 2027 geldt dat er op ieder perceel een rustgewas is geweest in 2025, 2026 of 2027. Daarnaast moet op zand- en lössgronden op het gehele areaal een vanggewas na de hoofdteelt komen. Dit geldt vanaf 2023.

Grondgebondenheid melkveehouderij

De melkveehouderij zal uiterlijk in 2032 volledig grondgebonden moeten zijn, waarbij ook een aanzienlijk areaal (deels permanent) grasland hoort. De exacte uitwerking van wat het Rijk nu precies met grondgebonden melkveehouderij bedoeld is nog niet bekend.

Maatwerk aanpak

Om de waterkwaliteit te verbeteren hebben sectorpartijen LTO Nederland, NAJK, NAV, POV, BO Akkerbouw, NZO, Rabobank en Cumela gezamenlijk het initiatief genomen tot een zogeheten 'maatwerk aanpak'. Daarbij werkt de ondernemer met een op zijn of haar bedrijf aangepast plan aan het bereiken van de waterkwaliteitsdoelen. Afgesproken is om deze maatwerk aanpak gezamenlijk met het Rijk verder uit te werken.

Gevolgen stoppen derogatie

Het mestbeleid in Nederland wordt op basis van de Europese derogatiebeschikking verder aangescherpt. De Europese Commissie grijpt zowel in op de productie als op het gebruik van mest. De economische impact op de Brabantse veehouderij zal beperkt zijn, omdat in Brabant weinig deelnemers aan de derogatieregeling zijn. De impact op de Brabantse akkerbouw is groot.

Het mestproductieplafond van de Nederlandse veestapel wordt stapsgewijs met 22% verlaagd. Om de nieuwe norm van 2025 te halen, moeten de fosfaat- en stikstofproductie nog zo'n 10% omlaag ten opzichte van de huidige productie.

Brussel stelt de invoering van bemestingsvrije bufferstroken van 3 meter langs alle waterlopen verplicht. Ook boeren die niet meedoen aan het GLB moeten bufferstroken aanleggen. Bij ecologisch kwetsbare waterlopen en KRW-waterlichamen gold al een bemestingsvrije zone van 5 meter. Daarnaast gaan de gebruiksnormen in nog aan te wijzen 'door nutriënten verontreinigde gebieden' voor alle bedrijven per 2025 met 20% naar beneden.

De derogatie wordt gefaseerd afgebouwd. Dat betekent dat melkveehouders meer mest moeten afvoeren en waarschijnlijk meer kunstmest zullen aankopen om het gras te kunnen telen. Het afbouwen van de derogatie staat in die zin haaks op het toewerken naar kringlooplandbouw. Met de noodzaak om meer mest af te voeren, komt er behalve meer stikstof ook meer fosfaat op de mestmarkt, dus indirect wordt de hele mestmarkt beïnvloed. Deze fosfaat is echter goed in Nederland te plaatsen. De impact op de prijsvorming op de mestmarkt is moeilijk te voorspellen. Er komt nl geen extra mestbewerkingsplicht (= P-gelateerd). De VVO markt zal niet groter worden.

De productie en het gebruik van mest worden dus door de EU aangescherpt, maar ook de registratie en controle van het mestbeleid. Alle bedrijven moeten nu al een bemestingsplan

en een mestboekhouding maken en vanaf 2024 wordt een elektronisch bemestingsregister ingevoerd, waarin boeren digitaal moeten aangeven welke en hoeveel meststoffen ze hebben gebruikt. Vanaf 2025 wordt de digitale mestboekhouding verplicht. Ook wordt het digitale vervoersbewijs dierlijke mest (R-VDM) per 2023 verplicht. Deze digitaliseringslag helpt de implementatie van certificering van de mestketen, b.v. Keurmest.

Bedrijven krijgen ook te maken met aangescherpte controles op mest. De gebiedsgerichte aanpak van mestfraude zoals die geldt in de aangewezen hoogrisicogebieden De Peel, Gelderse Vallei en Twente moet worden uitgebreid naar andere risicogebieden.

Groen gas

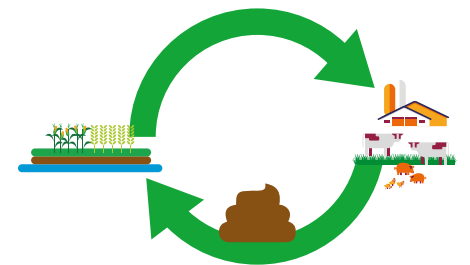
Door de recente geopolitieke ontwikkelingen zijn de ambities van de Europese en Nationale overheid ten aanzien van de productie van biogas enorm toegenomen. In de [Kamerbrief over bijmengverplichting groen gas](#) is de ambitie uitgesproken om in Nederland 2 miljard m³ biogas te gaan produceren. Deze cijfers kunnen een rol spelen in het locatieonderzoek en de daaropvolgende PlanMER mestbewerkingslocaties.

Productie van biogas (en idealiter groen gas) uit mest kan een belangrijke bijdrage leveren aan energietransitie en duurzaamheid (minder methaan en stikstofemissie). Ook levert dit een extra verdienmodel op voor de veehouder. Momenteel wordt slechts 2% van de mest in Nederland ingezet voor biogasproductie, en nog veel minder voor de productie van groen gas (CBS, 2018). Bewerking van dagverse mest uit nieuwe stalsystemen maakt hogere biogasopbrengsten mogelijk, wat het verdienmodel onder mestbewerking versterkt. Met subsidie vanuit de Stimulering Duurzame Energieproductie en Klimaattransitie (SDE++) is monomestvergisting inmiddels financieel aantrekkelijk vanaf 100 koeien of 2.800 vleesvarkens (bron: DLV, 2022). Door de voorgenomen bijmengverplichting van 20% groen gas zal mestvergisting nog sneller rendabel worden.

3

KWANTITATIEVE ANALYSE EN CAPACITEIT MESTBEWERKING

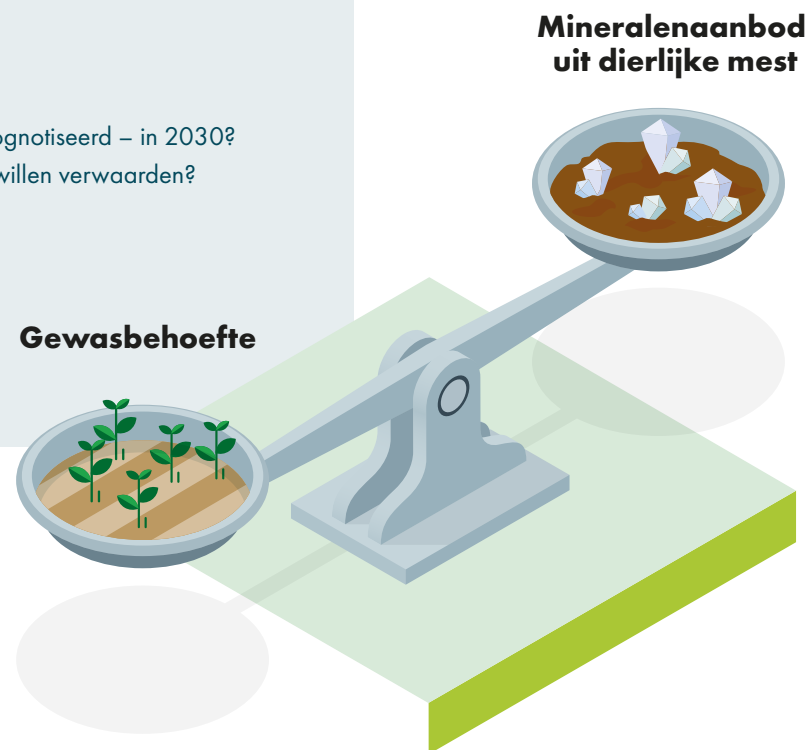
BALANS GEWASBEHOEFTE - MINERALENAANBOD UIT DIERLIJKE MEST

Kringlooplandbouw is het centrale uitgangspunt van deze Uitvoeringsagenda Mest. We redeneren vanuit de gewasbehoefte en willen die vanuit kringloopperspectief maximaal invullen met waardevolle producten, gemaakt uit dierlijke mest. We nemen daarom niet het mineralenaanbod (de hoeveelheid mest) als vertrekpunt, maar de minerale gewasbehoefte.

Dat betekent dat de antwoorden op de volgende vragen relevant zijn:

- Hoe groot is de behoefte van onze gewassen aan mineralen uit meststoffen?
- Hoe groot is de hoeveelheid beschikbare dierlijke mest in Noord-Brabant, nu en – geprognostiseerd – in 2030?
- Hoeveel mestbewerkingscapaciteit is de komende jaren nodig als we alle dierlijke mest willen verwaarden? Welke types mestbewerkingsinstallaties zijn nodig?
- Welke invloed heeft het afschaffen van de derogatie (2026) op het totaalplaatje?

De cijfermatige antwoorden op deze vragen, geïllustreerd met staafdiagrammen, staan in de bijlage Onderbouwing.

Gewasbehoefte

Minderalenbehoefte gewassen

Onder 'gewasbehoefte' verstaan we de hoeveelheid mineralen (stikstof en fosfaat) die gewassen nodig hebben voor groei en oogst, ongeacht de vorm waarin de mineralen worden aangeboden (dierlijke mest, bewerkte dierlijke mest of kunstmest) en ongeacht de geldende regels voor mest- en kunstmestgebruik.

We hebben de gewasbehoefte voor stikstof en fosfaat per gemeente en voor geheel Noord-Brabant in beeld gebracht en geven ook inzicht in de beschikbaarheid van beide mineralen uit dierlijke mest. Zo maken we duidelijk in hoeverre behoefte en aanbod met elkaar in balans zijn (zie bijlage Onderbouwing par. 3).

De gewasbehoefte is berekend op basis van de Basisregistratie gewaspercelen 2020 (BRP) en de gemiddelde behoefte per gewas (kengetallen NCM). De gewasbehoefte is afhankelijk van de gewasproductie en de grondsoort. Op sommige gronden is een hogere gewasproductie mogelijk en is de gewasbehoefte ook hoger. Op andere gronden is het omgekeerde het geval. Voor het jaar 2020 zijn de meest complete/definitieve gegevens beschikbaar. Daarom is 2020 als peiljaar genomen.

Organische stof behoefte

Voor organische stof is geen balans opgemaakt. De organische stof behoefte van de bodem is afhankelijk van de huidige staat van de bodem. Een 'schrone' grond heeft meer organische stof nodig om de kwaliteit op peil te brengen dan een goede grond die alleen een hoeveel organische stof nodig heeft voor het op peil houden van de bodemkwaliteit.

Een akkerbouwer heeft de keuze uit verschillende soorten organische stoffen om de bodem te verrijken. Dierlijke mest, compost, groenbemesters, vanggewassen, gewasresten en stro zijn daarvan de belangrijkste. Bodemdeskundigen en vooruitstrevende akkerbouwers zien organische stof uit bewerkte dierlijke mest (met lage P) als meest waardevolle bodemverbeteraar.

Mineralenbalansen 2020

Aan de ene kant zijn er gemeenten in Noord-Brabant waar meer mineralen uit dierlijke mest beschikbaar zijn dan de daar geteelde gewassen nodig hebben. Vooral in Oost-Brabant, deels ook in Midden-Brabant. Aan de andere kant zijn er ook Brabantse gemeenten waar minder mineralen uit dierlijke mest beschikbaar zijn dan de daar geteelde gewassen nodig hebben. Vooral in West-Brabant, deels ook in Midden-Brabant.

Per saldo worden in de provincie Noord-Brabant meer mineralen uit dierlijke mest geproduceerd, dan nodig is voor de gewasbehoefte. Dit betekent dat onze provincie mineralen uit dierlijke mest kan aanbieden aan buurprovincies. Momenteel wordt drijfmest getransporteerd naar de provincies Flevoland, Zuid-Holland en Zeeland. Om in hun gewasbehoefte te kunnen voorzien, hebben deze provincies samen 25 miljoen kg stikstof en 14 miljoen kg fosfaat uit dierlijke mest nodig, in de vorm van kunstmestvervangers en bodemverbeteraars (zie bijlage Onderbouwing, par. 5)

In de provincie Noord-Brabant ontstaat zo de mogelijkheid om de mineralenkringloop beter te sluiten en het kunstmestgebruik te verminderen, zowel binnen de provincie als daarbuiten (in Nederland). Hiermee wordt bereikt dat dierlijke mest een belangrijke schakel in de kringlooplandbouw inneemt.

Stikstof- en fosfaatbalans provincie Noord-Brabant

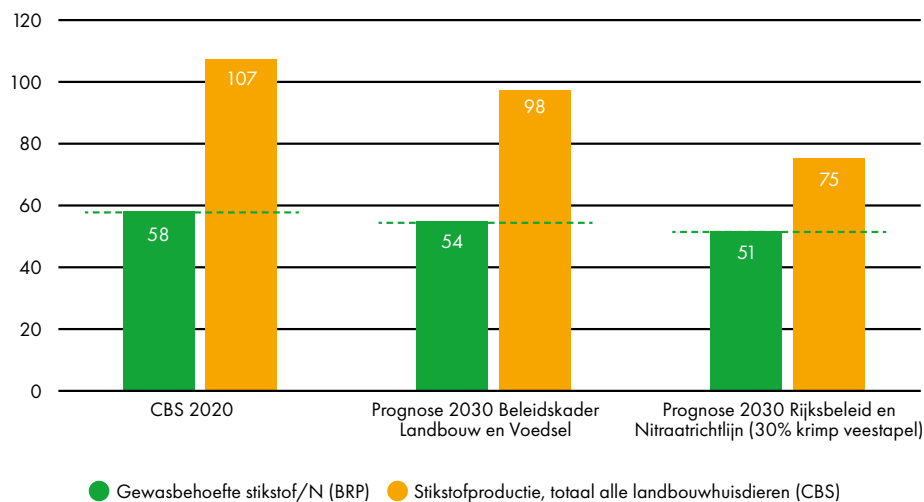
Per saldo produceerde de provincie Noord-Brabant in 2020 meer mineralen uit dierlijke mest dan nodig is voor de eigen gewasbehoefte. De prognoses laten zien dat dit ook in de toekomst (2030) nog het geval zal zijn.

Toelichting op de grafieken:

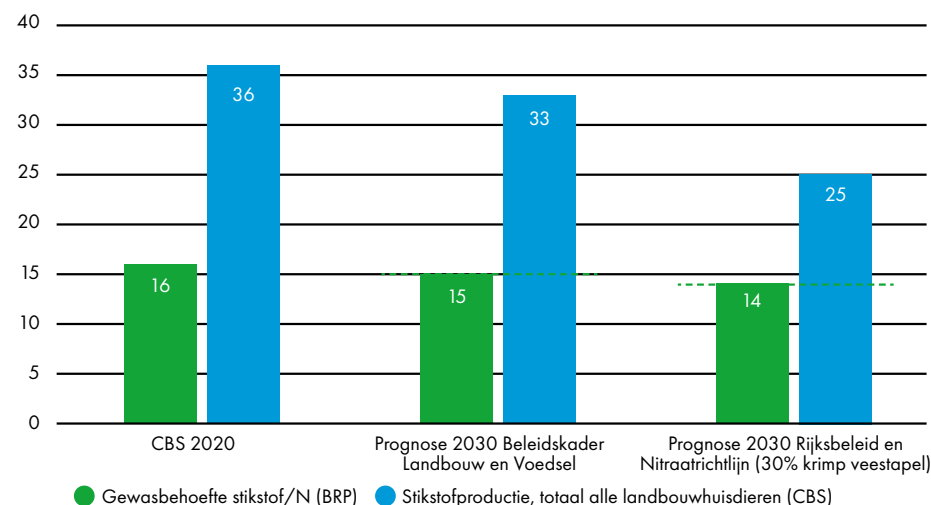
Mineralenbalansen (stikstof en fosfaat) voor de Noord-Brabant in 2020 en de prognoses voor 2030 volgens het Beleidskader Landbouw en Voedsel en uitgaande van 30% krimp van de veestapel als gevolg van het Rijksbeleid en doorwerking van de Nitraatrichtlijn.

De groene kolommen geven de gewasbehoefte weer. De kolommen daarnaast geven de stikstof (geel)- of fosfaatproductie (blauw) weer. De gele en blauwe kolommen zijn hoger dan de groene. Dit betekent dat de er meer mineralen uit dierlijke mest worden geproduceerd dan nodig is voor de gewasbehoefte.

Stikstofbalans provincie Noord-Brabant (miljoen kg N)

Fosfaatbalans provincie Noord-Brabant (miljoen kg P)

Stikstof- en fosfaatbalans Nederland

Ook landelijk worden momenteel meer mineralen uit dierlijke mest geproduceerd dan nodig is voor de gewasbehoefte. Onze prognoses geven echter aan dat in 2030 niet meer het geval zal zijn. Deze prognoses komen overeen met die van NCM/PBL (zie bijlage Onderbouwing).

Herverdelen

Herverdelen van in Brabant geproduceerde mineralen uit dierlijke mest is nodig om de gewasbehoefte in alle Brabantse gemeenten te kunnen vervullen.

Een deel van de in Brabant geproduceerde mineralen uit dierlijke mest kan als kunstmestvervanger en/of bodemverbeteraar worden aangeboden aan andere provincies om daar in de gewasbehoefte te voorzien.

Mineralenaanbod uit dierlijke mest

Beschikbare mest

De landbouwhuisdieren in de provincie Noord-Brabant produceren in totaal ruim 11 miljoen m³ mest die ruim 36 miljoen kg fosfaat bevat.

Verreweg het grootste deel daarvan is drijfmest, voornamelijk afkomstig van varkens en koeien. De drijfmestproductie bedroeg in 2020 bijna 9,5 miljoen m³, met een inhoud van 30,6 miljoen kg fosfaat (zie bijlage Onderbouwing). Het overige deel is droge kippenmest met strooisel.

Onder de huidige mestregelgeving (Meststoffenwet) kan ongeveer de helft van de drijfmest worden geplaatst op landbouwgronden in Brabant. De bemestingsregels van de Meststoffenwet laten niet toe dat de gewasbehoefte volledig met dierlijke mest wordt ingevuld.

Dat betekent in de praktijk dat er wordt aangevuld met kunstmest. Als dierlijke mest wel in de volledige gewasbehoefte zou mogen voorzien, dan zou de plaatsingsruimte in Noord-Brabant vanzelfsprekend groter zijn.

Varkens-, koeien- en pluimveemest

- De mest van varkens en koeien is voor bijna 100% drijfmest, een mengsel van feces en urine dat onder de stal wordt opgevangen in mestkelders en zo nodig voor langere tijd opgeslagen in mestsilo's buiten de stal.
- Pluimvee produceert droge keutels die in de stal worden opgevangen in strooisel. Dit droge mengsel wordt momenteel geëxporteerd of aangeboden aan de verbrandingsinstallatie in Moerdijk. Daarnaast gaat een deel naar producenten van organische meststoffen (voor bijv. tuincentra). Pluimveemest wordt dus (nagenoeg) geheel verwerkt en verdwijnt daarmee uit de landbouw in Noord-Brabant en Nederland.

Vergunde en gerealiseerde mestbewerkingscapaciteit (2020)

De in Brabant vergunde bewerkingscapaciteit van drijfmest had in 2020 een volume van ruim 2,1 miljoen m³.

Naar raming is 50-70% hiervan gerealiseerd en in gebruik. De huidige operationele mestbewerkingscapaciteit is dus 1 tot 1,5 miljoen m³ drijfmest (zie bijlage Onderbouwing).

Mestbewerkingscapaciteit in 2030 (UA Mest)

Belangrijk uitgangspunt van de Uitvoeringsagenda Mest is dat alle drijfmest bewerkt gaat worden. Uitgaand van de cijfers van 2020 gaat het dan om een volume van 9,5 miljoen m³ drijfmest.

Volgens de prognoses voor 2030 neemt het mestvolume met 45% af (inkrimpen veestapel en omschakeling naar biologische landbouw). Resteert een volume van 5,2 miljoen m³ te behandelen/bewerken drijfmest (zie bijlage Onderbouwing par. 7).

De verwachting is dat de helft hiervan (2,6 miljoen m³) op de grotere veehouderijen bewerkt zal worden tot bodemverbeteraars en kunstmestvervangers en dat voor deze stroom geen capaciteit op verzamellocaties nodig is.

De andere helft van de drijfmest wordt geproduceerd op relatief kleine veehouderijen. Deze veehouderijen kunnen de dikke fractie aanbieden aan mestbewerkingsinstallaties op verzamellocaties. Hiervoor is een bewerkingscapaciteit nodig voor het volume van 2,6 miljoen m³ drijfmest (drijfmestequivalenten). Dit komt overeen met capaciteitsbehoefte van zo'n 1,1 miljoen m³ dikke fractie van aan de bron gescheiden mest.

Einde derogatie: amper gevolgen

De derogatie is een Europese ontheffing van de bemestingsregels. Nederlandse veehouders met meer dan 80% grasland mogen meer dierlijke mest aanwenden dan normaal is toegestaan. Tot 2026 zal deze uitzonderingspositie stapsgewijs worden afgebouwd. De derogatie is alleen van toepassing op de melkveehouderij en niet op de intensieve veehouderij.

Voor de provincie Noord-Brabant zijn de gevolgen van het stopzetten van de derogatieregeling beperkt omdat in Brabant niet veel melkveehouders mee doen aan de derogatie. In algemene zin kunnen we verwachten dat melkveehouders de komende jaren meer behoefte zullen hebben aan kunstmest (of kunstmestvervangers), omdat ze minder drijfmest mogen aanwenden. Dat kan positief uitpakken, want als RENURE (circulaire kunstmestvervangers) wordt toegestaan, zal dit de ontwikkeling naar kringlooplandbouw versnellen.

Verandering van type mestbewerking

De huidige mestbewerkingscapaciteit van 1 tot 1,5 miljoen m³ drijfmest lijkt op het eerste gezicht redelijk overeen te komen met de behoefte aan mestbewerkingscapaciteit in deze Uitvoeringsagenda Mest. Echter, de huidige mestbewerkingscapaciteit is gebaseerd op het bewerken van drijfmest en niet ingesteld op het bewerken van dikke mest. Dit betekent dat de procestechniek van mestbewerkingsinstallaties de komende jaren geschikt gemaakt moet worden voor het bewerken van gescheiden mestfracties (voornamelijk dikke fractie).

Samenvattende conclusies

Volgens de prognose van het NCM en het Planbureau voor de Leefomgeving ontstaat vanaf 2030 een landelijk tekort aan mineralen (fosfaat en stikstof) uit dierlijke mest om in de nationale gewasbehoefte te voorzien.

De provincie Noord-Brabant vormt daarop een uitzondering. Ondanks afnemende stikstof- en fosfaatproductie uit dierlijke mest als gevolg van een krimpende veestapel (aanneمة -30% minder dieren) zal in onze provincie in 2030 nog steeds meer stikstof en fosfaat uit dierlijke mest beschikbaar zijn dan nodig voor de gewasbehoefte in de provincie.

Dit betekent dat de provincie Noord-Brabant de mogelijkheid heeft om mineralenkringloop beter te sluiten en het kunstmestgebruik te verminderen. Het betekent ook dat Noord-Brabant ook in 2030 mineralen en bodemverbeteraars uit dierlijke mest kan aanbieden aan buurprovincies, zoals Flevoland, Zuid-Holland en Zeeland.

In 2030 zal het Brabants aanbod aan mineralen, beschikbaar voor buurprovincies lager zijn dan in 2020 (als gevolg van een krimpende veestapel): 21 miljoen kg stikstof en 11 miljoen kg fosfaat. Zoals de mineralenbalansen over 2020 laten zien, hebben de buurprovincies samen 25 miljoen kg stikstof en 14 miljoen kg fosfaat uit dierlijke mest nodig om in de gewasbehoefte te voorzien. Er zijn meerdere provincies waar vanuit de mineralenbalans meer beschikbaar is dan vanuit gewasbehoefte nodig is, zoals Gelderland en Limburg. Vanwege de verwachte omvang van het nationale mineralentekort in 2030, zal er weinig concurrentie zijn tussen de vee-provincies in Nederland.

De huidige beschikbare mestbewerkingscapaciteit van 1 tot 1,5 miljoen m³ lijkt op het eerste gezicht redelijk overeen te komen met de gewenste mestbewerkingscapaciteit conform de nieuwe werkwijze die deze Uitvoeringsagenda Mest voorstaat. Echter, de huidige mestbewerkingscapaciteit is gebaseerd op het verwerken van drijfmest tbv export

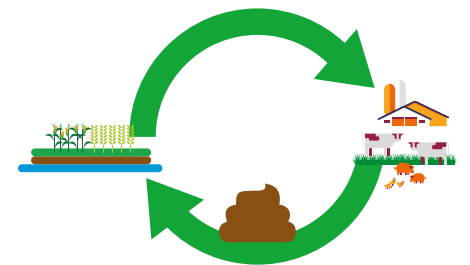
en is niet ingesteld op het opwaarderen van gescheiden mestfracties (m.n. dikke mest). Dat betekent dat de procestechniek van mestbewerkingsinstallaties hierop zal moeten worden aangepast.

Het vervallen van de derogatie zal wat betreft de behoefte aan mestbewerkingscapaciteit geen grote gevolgen hebben voor de provincie Noord-Brabant. Het geeft juist een extra impuls om alle drijfmest te gaan bewerken tot kunstmestvervangers en bodemverbeteraars en zo het gebruik van kunstmest terug te dringen. Dit onder voorwaarde dat Europa de kunstmestvervangers tijdig gaat toelaten.

4

MEST EN LEEFOMGEVING

IMPACT VAN MESTBEWERKING OP DE LEEFOMGEVING

We onderscheiden in deze uitvoeringsagenda mestbehandeling en grootschalige mestbewerking (zie hoofdstuk 1. Inleiding). Beide activiteiten hebben in meer of mindere mate een positief effect op de leefomgeving.

1. Mestbehandeling

Mestbehandeling is primair gericht op het voorkomen van emissies uit (drijf)mest. Methaan kan op (middel)grote veehouderijbedrijven in een monovergister of anders op een verzamellocatie worden omgezet in biogas en eventueel verder worden bewerkt tot groen gas. Ammoniak kan worden afgevangen door het te bewerken tot een waardevolle nitraatmeststof.

Vermindering van emissies betekent niet alleen behoud van waardevolle grondstoffen, zoals methaan en ammoniak, maar ook vermindering van de uitstoot van geurstoffen en mogelijke ziekteverwekkers naar de omgeving.

De feces en de urine worden in beginsel gescheiden afgevoerd. De emissie van vluchtige broeikasgassen kan grotendeels worden gereduceerd, zeker als aansluitend sprake is van biogasproductie. Aangezien een deel van deze gassen de dragers zijn van geurstoffen, zal de kans op overlast naar de omgeving van het veehouderijbedrijf fors verminderen. Ook zal de emissie van ammoniak aanzienlijk lager zijn. Dit zal leiden tot een aanzienlijke verlaging van de emissies naar nabijgelegen natuurgebieden.

2. Grootschalige mestbewerking

Mestbewerking richt zich vooral op de productie van waardevolle organische meststoffen voor aanwending in de akker- en tuinbouw en op grasland en op de productie van groen gas. Locaties voor grootschalige mestbewerking moeten in Brabant voldoen aan de beleidsregels voor geur en gezondheid, waardoor strengere emissienormen worden gehanteerd dan elders in Nederland. Door toename van mestbehandeling op de

veehouderijbedrijven zal steeds minder worden gewerkt met drijfmest en steeds meer met emissiearme grondstoffen, wat positief bijdraagt aan de vermindering van de emissies uit de processen op de mestbewerkingslocaties.

Dat neemt niet weg dat de provincie een primaire verantwoordelijkheid heeft erop toe te zien dat deze emissies binnen de kaders van de afgegeven vergunningen blijven. Die verantwoordelijkheid heeft zij ook ten aanzien van de gezondheidsrisico's.

Gezondheidsonderzoek

De provincie laat onderzoek uitvoeren naar potentieel risicovolle micro-organismen in lucht afkomstig van mestverwerkingsinstallaties. Met het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en de HAS Hogeschool is een onderzoek opgestart. Het overkoepelend doel van dit onderzoek is het opstellen van een advies over het inrichten van een monitoringsprogramma. Tevens biedt dit indicatief onderzoek aan omwonenden en ondernemers meer inzicht over mogelijke gezondheidsrisico's van (grootschalige) mestbewerking.

Borgen van een veilige en gezonde leefomgeving: rol van VTH

Het bewerken van mest brengt emissies met zich mee, waaronder geurstoffen. Vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) zijn instrumenten voor de bevoegde gezagen (gemeente en provincie) om overlast voor de omgeving te voorkomen. We lichten hier toe op welke wijze we hier nog nadrukkelijker invulling aan willen geven.

Vergunningverlening borgt wet- en regelgeving, ook als het gaat om geur

Door voorschriften te verbinden aan een vergunning wordt de milieubelasting binnen aanvaardbare normen gebracht. Zo wordt emissie van geur zodanig beperkt dat dit niet leidt tot geurhinder. Het kader hiervoor, de beleidsregel 'Industriële geur 2018', wordt momenteel geactualiseerd. Daar waar dit moet leiden tot aanscherping van voorschriften, is de uitvoering daarvan geborgd in de wet (actualisatieplicht) en de jaarlijkse VTH-opdracht aan de Brabantse omgevingsdiensten.

Daarnaast wordt bekeken of en in hoeverre het mogelijk is bij de vergunningverlening van grootschalige mestbewerkingsinstallaties een verplichting op te nemen om te meten en te rapporteren over de milieu-impact (net als bij andere risicovolle industriële bedrijven).

Voor bewerking van minder dan 25.000 ton mest per jaar blijven gemeenten ook onder de Omgevingswet het bevoegd gezag. Gemeenten kunnen de beleidsregel voor industriële geur van de provincie overnemen, maar mogen naar eigen inzicht afwijken. Normeringen voor geuremissies (bijvoorbeeld van veehouderijbedrijven en mestbehandelingsinstallaties) landen straks in de omgevingsplannen van de gemeenten.

Structurele opbouw en uitwisseling van kennis is nodig voor het bereiken van een kwalitatief hoogwaardige en uniforme vergunning. Het is daarom van belang voor zowel vergunningverleners als toezichthouders en handhavers, dat zij inzicht ontwikkelen en behouden in de mogelijke effecten van nieuwe mestbewerkingstechnieken op de

leefomgeving. Hiervoor zullen provincie en omgevingsdiensten binnen het Coördinatiepunt VTH Mestbewerken deskundigheid op het gebied van procesbegeleiding en kennismanagement inzetten. We zoeken samenwerking met externe kennisnetwerken. Vanuit dit actief optreden willen we het Rijk overtuigen om ook extra inzet te plegen en financiële middelen beschikbaar te stellen.

Het tegengaan van overlast

In de praktijk wordt soms toch overlast ervaren. De redenen hiervoor zijn verschillend en kennen elk een eigen oplossingsrichting:

- a. De installatie stoot te veel geur uit, met als mogelijke oorzaak:
 - De vergunningvoorschriften bieden in de praktijk onvoldoende bescherming
 - Herstel/ actualisatie van de vergunning is dan de oplossing
 - De vergunningvoorschriften worden niet nageleefd. Via het toezicht stellen we eventuele overtredingen vast en met handhaving dwingen we naleving af
- b. Omwonenden ervaren geuroverlast, terwijl de ondernemer voldoet aan de vergunning:
 - De drempel om overlast te ervaren is verlaagd, er is vaak sprake van een verstoorde relatie tussen de omgeving en de ondernemer. In dit geval kan mediation mogelijk bijdragen aan een betere verstandhouding
 - De omgeving is geurgevoeliger ("gevoeligere neus") waardoor het beschermingsniveau dat normaliter voldoende bescherming biedt, toch ontoereikend is. In dat geval is VTH niet het juiste instrumentarium en kan de overheid met bemiddeling wellicht bewerkstelligen dat de ondernemer meer maatregelen neemt dan wettelijk verlangd kan worden

Om maatwerk te kunnen bieden ontwikkelen we een escalatieladder gekoppeld aan de Landelijke Handhavingstrategie (LHS). Ook kijken we afhankelijk van de situatie naar de verbetermaatregelen, zoals het inzetten van mobiele meetpunten om de situaties feitelijk in kaart te brengen.

We stimuleren ook onderzoek naar praktisch werkbare methodieken die geuroverlast objectiever meetbaar maken. Dit met als doel om meer duidelijkheid en handelingsperspectief te kunnen geven naar burgers, ondernemers en toezichthouders.

Melden en monitoren van overlast

We hebben inzicht in de overlast die mensen ervaren via de klachten die zij melden bij de Brabantse Milieuklachtencentrale (MKC). Deze klachten worden beoordeeld en indien nodig opgevolgd door eigen onderzoek, metingen en waarnemingen.

Jaarlijks komen bij het MKC 17.000 tot 20.000 klachten binnen. Circa 8.000 klachten gaan over geurhinder. Ongeveer een kwart daarvan heeft een relatie met locaties waar mest, compost of veevoer wordt bewerkt. In 2021 werd het merendeel van deze klachten gekoppeld aan twee locaties voor mestverwerking. Er zijn in Brabant nu in totaal ca. 100 mestverwerkingsinstallaties in bedrijf. Het aantal klachten is niet altijd representatief voor mate van overlast, omdat er soms ook al sprake kan zijn van klachtenmoeheid.

MBI's in Brabant	Klachten 2017 - 2021
50%	Nooit
40%	Af en toe
10%	Frequent

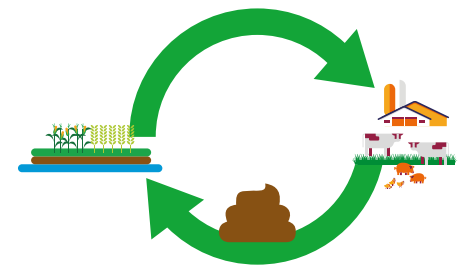
Risicogericht toezicht

Toezichthouders van de omgevingsdiensten gaan in Noord-Brabant risicogericht te werk. Dat wil zeggen dat we meer aandacht geven aan situaties waar de kans op overtreding en/of het effect van overtreding groter is. De risicobeoordeling vindt plaats aan de hand van een probleemanalyse waarvoor onder meer gegevens over naleefgedrag en het klachtenpatroon worden gebruikt. Indien overtredingen worden vastgesteld, worden deze altijd gehandhaafd op basis van de richtlijnen van de landelijke handhavingstrategie.

5

HOOFDLIJNEN FASERING: DE ROUTE NAAR 2030

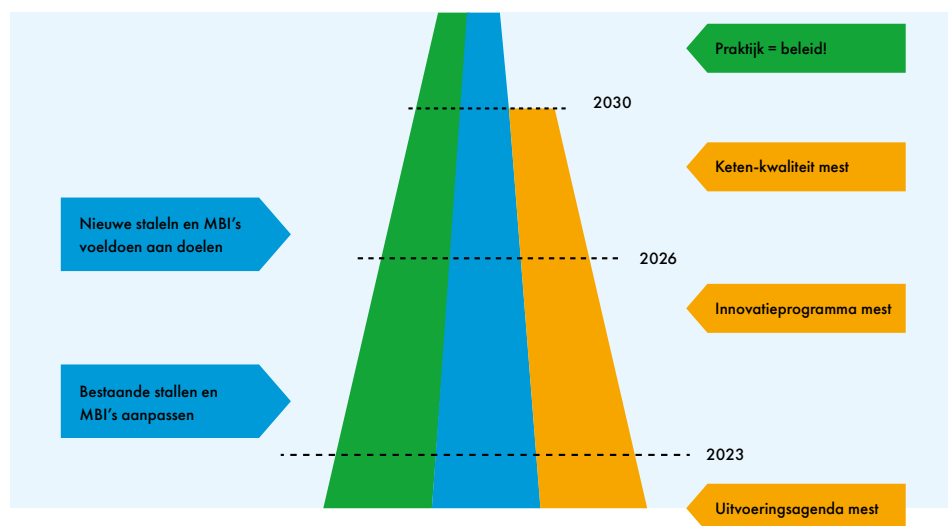

FASES IN DE TRANSITIE

Transitie kost tijd, zowel de voorbereiding als inzet van instrumenten. De volgende fasen kunnen worden onderscheiden.

- In de eerste fase (2022-2023) zal de aanpak vooral zijn gericht op het versnellen van de gewenste omschakeling en het aanpakken van actuele overlast. Dit binnen de context van het eerdere besluit om in het kader van emissiearme veehouderij tot stalaanpassingen in 2024 te komen.
- In de volgende fase (2024-2030) zal een mix van stimuleren en verordenen moeten borgen dat niet passende praktijken worden uitgefaseerd, zodat er volop ruimte is voor doorontwikkeling van gewenste ontwikkelingen met locatie specifiek maatwerk.

Naast permanente procesondersteuning vindt een (twee)jaarlijkse evaluatie plaats van de voortgang. Uitkomsten willen we gebruiken voor: bijsturen, versnellen, versterken van innovaties en de gewenste implementatie.

Uitvoering van de route in 2022 en 2023 loopt via drie lijnen:

1. Stimuleren van innovatie en implementatie

- Stimuleren van implementatie richt zich op vrijwillig brongericht verduurzamen van de stalsystemen en het ondersteunen van initiatieven voor implementatie van mestverwaarding.
- Als provincie willen we innovatie op gebied van mestbehandeling, mestbewerking en mestaanwending stimuleren via het bieden van experimenteerruimte, het faciliteren van innovatie- en demoprojecten, het opzetten van leer- en praktijknetwerken en het voordragen voor Rijks- en Europese financiering. Doel is het versterken en versnellen van gewenste innovatie, zodat bewezen waardevolle systemen breed beschikbaar komen voor implementatie.

2. Locaties voor mestbewerking, vergunningen, toezicht en handhaving.

- We voeren een locatieonderzoek en Plan-MER mestlocaties uit op basis van de uitgangspunten in deze uitvoeringsagenda. Op basis van het locatieonderzoek en de Plan-MER worden regionale afspraken gemaakt.
- We willen ongewenste ontwikkelingen verordenen of verbieden. Hiervoor passen we geactualiseerde beleidsregels toe bij zowel vergunningverlening als toezicht en handhaving.
- Aanpak mestfraude

3. Samenwerking/inzet andere partijen

Voor de periode 2024 en verder zijn nog geen activiteiten en middelen voorzien.

We zullen voor die periode eventueel een plan van aanpak opstellen, waarin we onze ambities nader duiden.

Perspectief voor betrokken partijen

Duidelijke 'stip aan de horizon' 2030:

Akkerbouwers/tuinders: organische mest is basis voor gezonde bodem

- Kunstmest (zo veel als mogelijk) vervangen door organische meststoffen
- Precisiebemesting ter verbetering van mineralenbenutting en minimalisering van uit- en afspoeling
- Betalen voor waardevolle mineralen in plaats van geld ontvangen voor het afnemen van afval

Veehouders: zo moet uw bedrijf/stal eruit zien in 2030 (brongericht duurzame stallen incl. vorm van mestbehandeling)

- Dagontmesting en aan de bron scheiden: emissiearm maken van de mest
- Dikke fractie: lokaal gebruiken en/of afvoeren naar mestvervaardingsinstallatie
- Dunne fractie: bewerken tot mineralenconcentraat/kunstmestvervanger en herbruikbaar water, lokaal gebruiken of afzet verder weg
- Gescheiden behandelde meststromen die bijdragen aan het verdienmodel van de veehouder in plaats van mest als kostenpost.

Mestbewerkers: verwaarden mest van voornamelijk de dikke fractie van bron-gescheiden mest

- Opwerken in gespecialiseerde gecertificeerde mestvervaardingsinstallaties
- Professionele realtime processturing en –beheersing voor constante eindproducten en productie zonder gezondheidsrisico's en geuroverlast
- Gecertificeerde bemestingsproducten op basis van (inter)nationaal erkende kwaliteitseisen
- Heldere en snelle vergunningsprocedure voor locatie in combinatie met smart milieुरandvoorwaarden

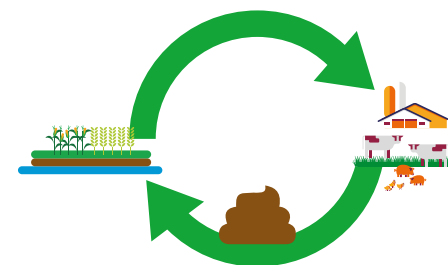
Burgers: kringlooplandbouw en mestverwaarding dragen bij aan een gezond voedselpakket en een gezonde leefomgeving

- Duidelijke communicatie over gezondheid en veiligheid i.r.t. mestbewerking
- Effectieve gezamenlijke inzet voor wegnemen van overlast van mestbewerkingslocaties
- Adequate klachtenafhandeling

6

AANPAK 2022-2023

AANPAK 2022-2023

De activiteiten van de Uitvoeringsagenda Mest (2022-2023) zijn te verdelen in vier groepen:

- a. Activiteiten van het programma Landbouw en Voedsel van de provincie Noord-Brabant
- b. Activiteiten die voortvloeien uit andere programma's van de provincie Noord-Brabant
- c. Activiteiten van partners waarin de provincie Noord-Brabant direct participeert
- d. Overige activiteiten waarbij de provincie Noord-Brabant indirect betrokken is.

In totaal gaat het om ruim 30 bestaande of op korte termijn te ontwikkelen projecten waarbij we met de Uitvoeringsagenda Mest aansluiting hebben gezocht.

De inzet van de Uitvoeringsagenda Mest is gericht op het benutten van kwalitatief hoogwaardige dierlijke mest in systemen van kringlooplandbouw. Een efficiënte en effectieve inzet van middelen vraagt om een programmatische aanpak, waarin activiteiten met uiteenlopende karakters en doelen vanuit hun onderlinge samenhang worden aangestuurd. Ervaring met een innovatietafel voor de integrale beoordeling van pilots leert dat dit niet alleen de efficiënte inzet van overheidsmiddelen bevordert, maar ook de kennisuitwisseling in een vroeg stadium stimuleert. Bij innovatie gaan we uit van het realiseren van 'omdenken', maar ook willen we nadrukkelijk bijdragen aan 'omdoen'. Onder andere door telkens de vraag te stellen: "Is deze innovatie inpasbaar in bestaande systemen?"

In de uitvoeringsagenda ligt de focus nadrukkelijk op het samenwerken met partners en het reageren op initiatieven uit de samenleving. Bij die initiatieven zorgen we niet alleen voor financiële en mentale ondersteuning, maar ook willen we initiatiefnemers ons netwerk intrekken zodat ze voor hun R&D-activiteiten aansluiting zoeken bij ontwikkelingen in Brabant. Wij streven er immers naar dat onze provincie als meest innovatieve regio voor hightech in Europa ook een groene proeftuin is voor duurzame, innovatieve oplossingen. Binnen ons netwerk zijn niet alleen overheden, maar ook kennisinstellingen en het bedrijfsleven duidelijk aanwezig. Dit leidt tot meer open innovatie, versnelde adaptatie door ondernemers en een

brede acceptatie door de samenleving. Binnen die samenleving zijn niet alleen de Brabantse burgers/consumenten voor ons van belang, maar ook andere maatschappelijke actoren zoals financiers en supermarkten.

A. Activiteiten programma Landbouw en Voedsel

Dit zijn projecten binnen het beleidskader Landbouw en Voedsel, gericht op het stimuleren van innovatie en implementatie met een duidelijk accent op kennisontwikkeling en kennisverspreiding.

Om de omschakeling naar kringloopbemesting te kunnen realiseren is een realistisch financieel perspectief voor elke betrokken ondernemer een belangrijke randvoorwaarde. Dit perspectief kan worden geboden als dierlijke mest via zorgvuldige behandeling en bewerking tot een hogere waarde wordt gebracht. Dit vergt investeringen in de ontwikkeling van nieuwe kennis en vakmanschap en in de ontwikkeling van nieuwe stalconcepten, mestbewerkingsinstallaties en bemestingsapparatuur. Alleen als deze investeringen binnen een verantwoorde termijn kunnen worden terugverdiend, zal sprake kunnen zijn van een toekomstbestendige transitie.

De provincie heeft met de Taskforce Toekomstbestendige Stallen en de Routekaart Stalaanpassingen al een proces in gang gezet gericht op het actief stimuleren van de ontwikkeling en implementatie van innovatieve stalsystemen die emissies aanpakken via dagontmesting (al dan niet met 'scheiden aan de bron') en daarmee goed zijn voor de dieren, omgeving en de boer. Hier bouwen we in de Uitvoeringsagenda Mest op voort.

Wat gaan we doen?

We zetten in op:

- Een integrale aanpak waarbij we mestbehandeling op bedrijfsniveau, mestbewerking op verzamellocaties en aanwending en benutting van de meststoffen op het land koppelen aan duurzame (brongerichte) stalsystemen. Dit proces duiden we in zijn geheel aan met het begrip 'mestverwaarding'
- Het versnellen van de implementatie van gewenste innovaties voor mestbewerking, zodat bewezen waardevolle systemen breed beschikbaar komen

- Het versnellen van de implementatie van innovaties voor mestaanwending in de akker- en tuinbouw en op grasland via pilots (praktijkprojecten)
- Het bieden van experimenteerruimte en het faciliteren van innovatie- en demoprojecten, waarbij wordt ingezet op financiering met Rijks- en Europese middelen

We leveren daarom actief input in de volgende activiteiten:

A.1 Mestbehandeling op bedrijfsniveau

Opzetten van leer- en praktijknetwerk en van fieldlabs om de kennisontwikkeling en kennisverspreiding te stimuleren en de implementatie van innovaties aan te jagen.

A.2 Taskforce Toekomstbestendige Stallen

Uitvoering van de Routekaart Stalaanpassingen aangrijpen om mestbehandeling op bedrijfsniveau onder de aandacht te brengen bij ondernemers.

A.3 Biogas als schakel in de mestverwaarding

Samen met NCM een leer- en praktijknetwerk opzetten voor kennisontwikkeling en kennisverspreiding over de bijdrage van biogas aan het verdienmodel voor mestverwaarding.

A.4 Brabant als proeftuin voor mestbewerking

Opzetten van een fieldlab om toepassing van nieuwe Best Beschikbare Technieken onder praktijkomstandigheden te onderzoeken en deze kennis te verspreiden.

A.5 Experimenteerruimte

In samenwerking met partners verruimen en verbeteren van de procedures voor experimenteerruimte voor het aanwenden van kunstmestvervangers en bodemverbeteraars.

A.6 *FieldLab Bemesting Boerderij van de Toekomst ZOZ*

Realiseren van een demo- en validatiecentrum voor kringlooplandbouw in open teelten op zandgronden dat kan dienen als spil in een (inter)nationaal ecosysteem.

A.7 *Locatieonderzoek en planMER mestbewerkingslocaties*

Op basis van de uitgangspunten in deze Uitvoeringsagenda Mest onderzoeken van de voorwaarden voor mestbewerkingslocaties. Twee scenario's worden onderzocht:
1) mestbewerkingsinstallaties op industrieterreinen 4/5 en
2) mestbewerkingsinstallaties zowel op industrieterreinen 4/5 als op verzamellocaties in het buitengebied.

A.8 *Gebruik van KPI-systemen*

Vergroten van het aantal deelnemers in Brabant aan de biodiversiteitsmonitoren Melkveehouderij en Akkerbouw en het maken van een koppeling met het BedrijfBodemWaterplan.

A.9 *Brabantse Zorgvuldigheidsscore Veehouderij (BZV)*

Samen met de Stichting Mestafzetcontrole bevorderen dat het certificeringssysteem KeurMest wordt opgenomen in versie 3.0 van de BZV.

A.10 *Borging van risico's voor gezondheid (RIVM onderzoek)*

Met dit indicatief onderzoek meer inzicht bieden aan omwonenden en ondernemers over mogelijke gezondheidsrisico's van (grootschalige) mestbewerking.

A.11 *Lobbyagenda voor het realiseren van activiteiten in deze uitvoeringsagenda*

Met behulp van deze agenda werken aan interbestuurlijke samenhang, het realiseren van fieldlabs en experimenteeruimte, het wijzigen van (mest)regelgeving en het verkrijgen van financiële middelen.

B. Activiteiten uit andere provinciale programma's

Provinciale projecten binnen andere programma's, die zijn gericht op het verbeteren van procedures voor vergunningverlening, toezicht en handhaving of het stimuleren van innovatie en implementatie.

Wat gaan we doen?

We zetten in op het zo goed mogelijk inpassen van mestbewerking op verzamellocaties in onze leefomgeving door een tweesporenbeleid:

1. Op basis van mogelijke effecten op de leefomgeving de adequate werking van (nieuwe) bewerkingstechnieken vastleggen in vergunningen
2. Borgen dat mestbewerkingsinstallaties geen overlast voor hun omgeving veroorzaken.

De procedures voor vergunningverlening en voor het uitvoeren van toezicht en handhaving worden afgestemd op voornoemd tweesporenbeleid en op het in werking treden van nieuwe wet- en regelgeving, zoals de Omgevingswet.

We leveren actief input in de volgende activiteiten:

B.1 Actualisatie twee beleidsregels mestverwerking (VTH)

Actualiseren van de beleidsregels 'Volksgezondheid en mestbewerkingsinstallaties Noord-Brabant' en 'Industriële geur Noord-Brabant 2018'. Deze beleidsregels worden samengevoegd in de Beleidsregel Omgevingsrecht.

B.2 Kennisopbouw voor een kwalitatief hoogwaardige vergunning (VTH)

In het kernteam van het Coördinatiepunt VTH Mestbewerken werken de drie omgevingsdiensten en de provincie actief samen aan kennisopbouw en aan onderlinge afstemming op basis van inhoud en te volgen procedures om te komen tot een zo goed mogelijke vergunningverlening voor mestbewerking.

B.3 Preventieve en curatieve aanpak overlast mestverwerking (VTH)

In de vergunning opnemen van handvatten voor actieve handhaving bij bestaande verwerkingsinstallaties (o.a. monitoring met sensoren en jaarlijkse rapportages) en gericht versterken van toezicht en handhaving o.a. door het ontwikkelen van een escalatieladder voor maatwerkaanpak.

B.4 Aanpak van mestfraude (VTH)

Actief invloed uitoefenen op het resultaat van het project Gebiedsgericht Handhaven Mest De Peel door het mobiliseren van regionale partners en door nadruk te leggen op het oplossen van gesignaleerde knelpunten en op relevante wetswijzigingen.

B.5 Reductie ammoniakemissies door 'mestverwaarding' (Stikstof)

De transitie naar kwaliteitsgedreven systemen van kringlooplandbouw levert door de verhoging van de waarde van mest en reductie van ammoniakemissies belangrijke bijdragen aan twee van de drie hoofddoelen van de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS).

B.6 'Brabant schakelt', uitwerking NPLG (Stikstof)

Actief inbrengen van mestgerelateerde projecten in het Brabantse Gebiedsprogramma Landelijke Gebied (BPLG) om te komen tot gebiedsgerichte reductie van emissies.

B.7 Brabant Bemest Beter 2.0, module van BodemUP2.0 (Water en Bodem)

Verbeteren van de overdracht van kennis uit deze twee projecten aan agrarische ondernemers om de bodemvitaliteit te verbeteren, te komen tot een robuust bodem- en watersysteem en een efficiënter gebruik van meststoffen.

B.8 BedrijfsBodemWaterPlan (Water en Bodem)

Bevorderen van het gebruik van deze digitale applicatie, die agrarische ondernemers helpt bij het vertalen van gebiedsopgaven naar hun eigen bedrijf.

B.9 Project 'Digitale boerderij' (uitvoeringsagenda digitalisering Programma Economie)
Via data gedreven mineralenmanagement stimuleren van gewasgroei, verbeteren van mineralenbenutting en minimaliseren van verliezen naar de omgeving.

C. Activiteiten van partners met directe participatie van de provincie

Projecten binnen Brabant gericht op integratie van innovaties, waarin onze partners uit het bedrijfsleven, van kennisinstellingen of andere overheden aan het stuur staan.

Het college van Gedeputeerde Staten kiest voor een proactieve aanpak met de Uitvoeringsagenda Mest. Samenwerking met partners is een essentieel aspect. Niet alleen samenwerking met andere overheden maar ook met stakeholders zoals kennisinstellingen, brancheorganisaties en private partijen die in de mestketen actief zijn. Zeker als ze met hun initiatieven bijdragen leveren aan dezelfde doelen.

We werken vanuit de Uitvoeringsagenda Mest samen met de volgende activiteiten:

- C.1 Project Betere Stal Betere Mest Betere Oogst (Wageningen UR)*
Het integraal tot waarde brengen van de meststromen uit nieuwe stalsystemen in de hele keten 'voer-dier-stal-mest-bodem-plant'. Het gaat om een beter economisch resultaat, om circulariteit en om minder stikstofverliezen en broeikasgasemissies.
- C.2 KeurMest: implementatie certificeringssysteem (Stichting Mestafzetcontrole)*
In 2023 samen met programma VTH en Stichting Mestafzetcontrole opzetten van een pilot in het kader van GGH Mest De Peel om praktijkervaring op te doen met inzet van het instrument KeurMest bij het certificeren van bedrijven uit de gehele mestketen.

C.3 Fieldlabs: integrale benadering van mestverwaarding (ZLTO, NCM)
Via fieldlabs wordt ingezet op het afstemmen van de schakels: stalsysteem – mestbewerking – mestaanwending. Fase 1 levert sectorale uitvoeringsplannen op voor melkvee-, varkens- en kalverhouderij.

C.4 Aanpak mestverwaarding in de biologische en natuurinclusieve landbouw (Biohuis)
Samen met de organisaties in de biologische en natuurinclusieve landbouw formuleren van een onderzoeksvoorstel voor duurzame bemestingsstrategieën.

C.5 Leve(n)de Bodem Brabant (Delphy, uitvoeringsagenda Landbouw en Voedsel)
Op zes bedrijven, verspreid over Noord-Brabant met percelen op verschillende grondsoorten, zijn gedurende drie jaar demo's aangelegd, gericht op het behouden en verbeteren van de vruchtbaarheid van de bodem.

C.6 Sensor gestuurd boeren (Waterschap Aa en Maas, uitvoeringsagenda Water en Bodem)
Samen met boeren stelt waterschap Aa en Maas met allerlei sensoren in de sloot en op het boerenland vast hoe agrarisch landgebruik de waterkwaliteit beïnvloedt. Samen met de boeren wordt vervolgens bepaald welke mestmaatregelen haalbaar en effectief zijn.

C.7 Afrekenbare Stoffenbalans (ASB) (Ministerie van LNV)
Het bedrijfsleven ziet de Afrekenbare Stoffenbalans als een opvolger van Minas. Als provincie steunen we initiatieven vanuit het bedrijfsleven om na de pilotfase dit systeem zo spoedig mogelijk in de melkveehouderij in Brabant uit te rollen.

D. Overige activiteiten met indirecte betrokkenheid van de provincie

Programma's en projecten van derden waarmee kennis wordt uitgewisseld.

Om de doelen van de Uitvoeringsagenda Mest te realiseren maken we graag gebruik van relevante kennis, die wordt opgedaan in andere programma's en projecten bij andere overheden, kennisinstellingen en het bedrijfsleven.

We volgen actief de ontwikkelingen in de volgende activiteiten:

D.1 *Grondig Boeren met Maïs (Wageningen UR, Groeikracht)*

Dit demonstratieproject is opgezet om een rendabele maïsteelt zonder negatieve effecten op de omgeving te stimuleren door extra aandacht aan het bodembeheer.

D.2 *Project Kringloop organische stof én bodemweerbaarheid bevorderen (Wageningen UR)*

Testen van de geschiktheid van diverse organische producten voor het verbeteren van de bodemkwaliteit met nadruk op gerichte stimulering van de ziekteweerbaarheid.

D.3 *Kennisprogramma Circulair Terreinbeheer (Wageningen UR)*

Leveren van bouwstenen voor nieuw overheidsbeleid voor circulair terreinbeheer door onderzoek met 60 pilots naar kwaliteit en werking van bodemverbeteraars uit grondstoffen die vrijkomen bij het beheer van terreinen en watergangen.

D.4 *Vruchtbare Kringloop Brabant (ZLTO)*

Met de benchmarkanalyse Kringloopwijzer krijgen 60 melkveehouders inzicht in de mineralenkringloop op hun bedrijf, zodat zij deze kringloop zo efficiënt mogelijk kunnen gebruiken en zoveel mogelijk kunnen sluiten.

D.5 *Nitroman (Vlaams Coördinatiecentrum Mestverwerking (VCM), NCM)*

Dit Interreg-project in de regio Vlaanderen – Zuid-Nederland richt zich op productie en gebruik van meststoffen uit varkens- en rundveemest, specifiek uit dunne fracties na mestscheiding, die voldoen aan de criteria van RENURE (kunstmestvervangers).

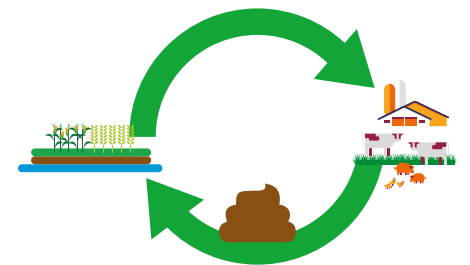
D.6 *Nutricycle Vlaanderen (Universiteit Gent)*

Binnen het platform Nutricycle Vlaanderen wordt onderzocht hoe Vlaanderen de transitie moet inzetten naar hergebruik van nutriënten en naar reductie van emissies naar het milieu. De inspanningen moeten resulteren in een actieplan.

7

RISICOANALYSE

KERNPUNTEN VAN DE RISICOANALYSE

1. Risico:

Het niet tijdig beschikbaar komen van het nieuwe nationale mestbeleid en van aanpassingen in wet- en regelgeving van Rijk en Europese Unie, zoals de Meststoffenwet en de RENURE-regelgeving.

Beheersmaatregel:

Opstellen en uitvoeren van een lobbyagenda in samenwerking met andere provincies en bedrijfsleven. Onderzoeken wat we via het provinciaal instrumentarium kunnen regelen.

2. Risico:

Het niet tijdig beschikbaar komen van verschillende Best Beschikbare Technieken voor mestverwaarding zal betekenen, dat veehouders en initiatiefnemers van mestverwaarding op verzamellocaties geen stappen zetten of voor niet optimale oplossingen voor hun bedrijf of locatie moeten kiezen.

Beheersmaatregel:

Stimuleren van implementatie van innovaties door het initiëren van demoprojecten en door samen met andere provincies bij het Rijk te pleiten voor experimenteerruimte.

3. Risico:

Onvoldoende beschikbaarheid van investeringscapaciteit zal de transitie naar brongericht duurzame veehouderij, verwaarding van mest naar bodemverbeteraars en kunstmestvervangers en emissiearme aanwending van die producten voor de teelt van akker- en tuinbouwgewassen aanzienlijk vertragen.

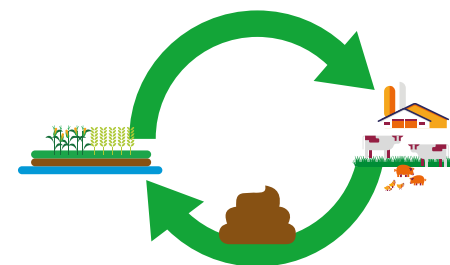
Beheersmaatregel:

Opstellen en uitvoeren van een lobbyagenda voor investeringssteun voor de transitie.

8

FINANCIËN & KPI'S

FINANCIËN 2022-2023

Onder het Beleidskader Landbouw en Voedsel hangen twee uitvoeringsagenda's, namelijk voor Landbouw en Voedsel en voor Mest. In de UA Landbouw en Voedsel is budget beschikbaar gesteld voor de UA Mest. Dit betreft € 800.000 voor de jaren 2022 en 2023. Daarmee heeft elke UA zijn eigen budget. Dit budget wordt gekoppeld aan de pijler 'Economisch meest duurzaam' binnen het Programma Landbouw en Voedsel.

Het beschreven activiteitenprogramma wordt voor groot deel gefinancierd met financiële middelen uit andere programma's. Andere belangrijke bron van financiering is het Rijk. Deze Rijksbijdrage moet in veel gevallen nog geregeld worden. Dit regelen is onderdeel van de uitvoeringsagenda.

Financiën Uitvoeringsagenda Mest		
Beschikbare middelen	beleidskader Landbouw en Voedsel of Uitvoeringsagenda Landbouw en Voedsel	€ 800.000
Besteding middelen		
Uitvoering processen	Aanpak knelgevallen overlast	€ 100.000
	Innovatie (onderzoek, pilots)	€ 300.000
Inhuur	Uitvoering planMER	€ 200.000
	Projectteam	€ 200.000
		€ 800.000

KPI'S

Onder de Omgevingsvisie wordt het provinciale beleid ontwikkeld in beleidskaders als nadere uitwerking van de opgaven en ambities uit de Omgevingsvisie. Een beleidskader – dat door PS wordt vastgesteld – is vervolgens weer het kader stellende document voor de uitvoeringsagenda('s) waarin beschreven staat op welke wijze concreet gewerkt wordt aan de realisatie van de doelen in het beleidskader. De uitvoeringsagenda's worden vastgesteld door GS.

Kritieke Prestatie Indicatoren (KPI's) maken een uitvoeringsagenda SMART en brengen ook samenhang tussen het Opgave Gestuurd Werken (OGW) en het Sturen met Kaders (SmK).

De KPI's van de Uitvoeringsagenda Mest zijn een afgeleide en nadere uitwerking van de KPI's van het Beleidskader Landbouw en Voedsel. Daarnaast levert de Uitvoeringsagenda Mest ook bijdrage aan andere provinciale beleidskaders.

In dit beleidskader L&V zijn voor de UA mest de volgende relevante doelen en KPI's opgenomen:

- a. Gesloten mineralen kringlopen
- b. Emissieloze landbouw en gezonde leefomgeving
- c. Landbouw draagt bij aan de Brabantse doelen op gebied van water, bodem, biodiversiteit, natuur, klimaat, energie en circulaire economie

De doelen in het beleidskader zijn in de uitvoeringsagenda mest verder uitgewerkt naar subdoelen per project.

A. Doelstelling: Middels mestbehandeling en mestbewerking bijdragen aan beter sluiten van mineralenkringlopen

Indicator (KPI): de verhouding tussen de bewerkte mest en de gewasbehoefte in Nederland (op basis van fosfaat)

Streefwaarde: verhouding gaat naar een waarde (lager dan) 1.

Nulmeting: 2022

Dit betekent dat er op Nederlandse schaal niet meer bewerkte dierlijke mest wordt geproduceerd dan de plaatsingsruimte op de akkers (en weilanden) op basis van de gewasbehoefte (op basis- van fosfaat en of stikstof).

Integraal onderdeel van deze doelstelling is dat we streven naar:

- Sluiten van kringlopen (op het schaalniveau Noordwest-Europa, en daar waar mogelijk al in kleinere regio's)
- Uitfaseren van drijfmest, c.q. bewerking van mest om zo emissies te reduceren en kwaliteit van bodem en water en lucht te verbeteren; uitgangspunt is de bewerking van mest zo dicht bij de bron als mogelijk te doen plaats vinden en zo ver als nodig in gespecialiseerde mestvervaardingsinstallaties
- Gebruik van kunstmest in Brabant daar waar mogelijk vervangen door behandelde en/of bewerkte mest van dierlijke oorsprong
- Zodanig terugdringen van de verliezen van mineralen naar het milieu en toepassing van milieuvreemde stoffen (bij covergisting) dat wordt voldaan aan de vereisten van de Kaderrichtlijn Water en de Nitraatrichtlijn

B. Doelstelling: Op weg naar een landbouw zonder emissies uit dierlijke mest en een gezonde leefomgeving

Indicator KPI: stikstof en fijnstof emissies van de veehouderij in Noord-Brabant uitgedrukt in kiloton fijnstof per jaar.

Streefwaarde: dalend

Nulmeting: circa 1,7 kton fijnstof (2021) * *

De reductiedoelen krijgen uitwerking in het kader van de landelijke Aanpak Stikstof en voor fijnstof in de vorm van streefwaarden in het beleidskader Milieu.

Integraal onderdeel van deze doelstelling is dat we streven naar:

- Een situatie waarin veehouderijen voldoen aan wettelijke eisen (van Rijk en EU) omtrent emissies (stikstof, ammoniak, CO₂, methaan, N₂O, geur, fijnstof endotoxinen, zoönose) op weg naar een emissieloze veehouderij, waarbij voor een aantal emissies eigen, verdergaande beleidsregels, verordeningen of toetsingskaders (bijv. op gebied van leefomgeving en gezondheid) worden gehanteerd die via een gerichte aanpak worden ondersteund, zoals de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS)
- Het voorkomen van overlast via verbetering van de vergunningverlening en het aanpakken van bestaande overlast via een gerichte aanpak om bij te dragen aan het Brabants Beleidskader Gezondheid met drie gezonde levensjaren erbij voor elke Brabander in 2030
- Het verminderen van emissies om bij te dragen aan het doel van het Schone Lucht Akkoord (SLA): 50% minder ziektelast door luchtverontreiniging, conform de provinciale uitvoeringsagenda Schone Luchtakkoord 2021-2030
- Het scheiden aan de bron en biogasproductie om bij te dragen aan het terugdringen van broeikasgasemissies conform het Nederlandse en Europese klimaatbeleid (o.a. Klimaatakkoord, Green Deal)

- Via het scheiden aan de bron ook het stalklimaat te verbeteren om zo bij te dragen aan het minimaal voldoen aan de Europese richtlijnen dierwelzijn en zo mogelijk voorop te lopen
- Biogasproductie integraal onderdeel te laten zijn van de transitie naar verwaarding van dierlijke mest om zo de landbouw een bijdrage te laten leveren aan de productie van duurzame energie.

*Bron: emissieregistratie.nl * * Bron: bvb.brabant.nl

Mestbehandeling op boerderijen en mestbewerking op verzamellocaties dragen bij aan vermindering van de emissies van stikstof, fijnstof, geurstoffen en klimaatgassen.

C. Doelstelling: Door aanpassingen in de behandeling en bewerking van dierlijke mest en in de aanwending draagt de landbouw bij aan de Brabantse doelen voor de Kaderrichtlijn Water (KRW), biodiversiteit en natuur

Indicator (KPI): areaal landbouwgrond (ha) met een positieve bijdrage aan de kwantiteit en kwaliteit van het water- en bodemsysteem.

Streefwaarde: 50.000 hectare in 2030

Nulmeting: 14.000 ha. in 2021

Integraal onderdeel van deze doelstelling is dat we streven naar:

- Verder doorvoeren van aanpassingen in stallen (scheiden van meststromen) in zowel grondgebonden als niet-grondgebonden veehouderijsectoren;
- Het vergroten van het aantal verzamellocaties geschikt voor mestverwaarding door het aanpassen (en zo nodig saneren) van huidige locaties en in overleg met de regio's vaststellen van nieuwe locaties;
- Het emissiearm maken van mest middels het behandelen van alle mest al op de boerderij en als waardevolle organische meststoffen aanwenden op eigen akker of op nabijgelegen akkers;
- Het vergroten van het gebruik van hoogwaardige organische meststoffen als kunstmestvervangers en bodemverbeteraars om zo bij te dragen aan een vitale landbouwbodem;
- Het verbeteren van de mineralenbenutting op de akker door drijfmest te vervangen door bewerkte mest met lagere P-gehaltes;
- Het doorvoeren van de transitie van middel- naar doelvoorschriften bij met name het reduceren van emissies in de veehouderij en zo bij te dragen aan het herstel van natuur, bodem, water, landschap, biodiversiteit en een gezonde leefomgeving;

- Aan te sluiten bij het provinciale partnerschap in de ontwikkeling van een gebiedsgerichte aanpak in zowel 'kwetsbaar' gebied waar natuur-, water- en/of landschapswaarden domineren als in gebieden waarin de schaalvergroting van landbouw en/of energieproductie op een goede manier ingepast worden.

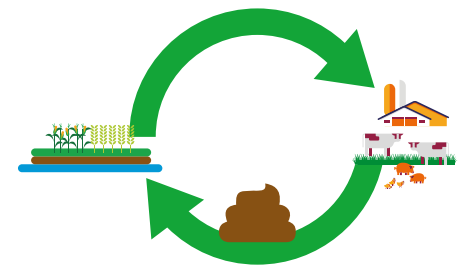
Resultaat KPI's

De resultaat KPI's van deze uitvoeringsagenda 2022-23 zijn:

- Opleveren locatieonderzoek mestbewerking voor zomer 2023;
- Analyse overlastgevende knelpuntlocaties mestbewerking, gereed medio '23;
- Kennisontwikkeling en kennisdeling over nieuwe mestbewerkingstechnolgieën bij vergunningverstrekkers en toezichthouders op hoger nivo in 2023;
- Financiering fieldlabs tbv mestbehandeling, mestbewerking en mestbehandeling geregeld.

9

COMMUNICATIE

COMMUNICATIE GERICHT OP OMDENKEN

Deze Uitvoeringsagenda Mest geeft de uitgangspunten weer en concrete handvatten om te komen tot een nieuw systeem van omgaan met mest. Om dit in de praktijk tot een succes te maken, is 'omdenken' noodzakelijk:

- Mest is geen 'afval' meer, maar een belangrijk onderdeel van de kringlooplandbouw, een grondstof voor het produceren van waardevolle kunstmestvervangers en bodemverbeteraars.
- Er is geen 'mestoverschot' meer. De komende jaren zal op nationaal niveau juist een tekort ontstaan aan de waardevolle grondstoffen in mest: stikstof en fosfaat. Organische stoffen uit mest zijn bovendien een goede bodemverbeteraar.

Mestbewerking is geen bron (meer) van milieuverontreiniging en geuroverlast. Door het zo snel mogelijk, dicht bij de bron (het veehouderijbedrijf) terugdringen van emissies uit mest, gaat het nieuwe systeem van mestbehandeling en mestbewerking juist zorgen voor flinke winst op het terrein van milieu, gezondheid en leefomgeving.

Wil de Uitvoeringsagenda Mest kunnen rekenen op een breed draagvlak, dan zullen we alle betrokken partijen (gemeenten/regio's, belangengroepen, boeren, burgers, mest- en voedselverwerkers, omgevingsdiensten, waterschappen) moeten 'meenemen' in dit omdenk-proces. Dat houdt onder meer in dat we hen goed informeren over uitgangspunten en doelen van de Uitvoeringsagenda, zodat ze gericht kunnen bepalen hoe ze in de praktijk een positieve bijdrage kunnen leveren aan het realiseren van de doelen.

Communicatieplan

Hier is een nieuwe rol weggelegd voor de Klankbordgroep UA Mest, waarmee we tot nu toe hebben gewerkt om deze Uitvoeringsagenda vorm en inhoud te geven. Nu de Uitvoeringsagenda is vastgesteld, zal de Klankbordgroep worden betrokken bij het opstellen van een communicatieplan dat nodig is om de UA Mest effectief 'uit te rollen' in de Brabantse samenleving.

De belangrijkste doelen van dit communicatieplan zullen zijn om:

- M.b.t de uitvoering zoveel mogelijk neuzen dezelfde kant op te krijgen en
- Het vertrouwen te wekken/te herstellen dat de nieuwe wijze van mest bewerken zal leiden tot het terugdringen van overlastsituaties.

Mest/mestbewerking is een complex en gevoelig thema met veel belanghebbenden en veel invalshoeken. Het is dan ook van belang om alle momenten aan te grijpen, zowel bestuurlijk als ambtelijk, om het onderwerp te agenderen, feedback op te halen en toelichting te bieden.

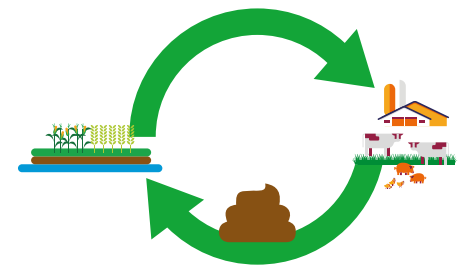
Communicatiemiddelen

We brengen (voorlopig) de volgende communicatiemiddelen in stelling op informatie te verschaffen over de koers die we met de Uitvoeringsagenda Mest willen varen:

- Magazine(s) Mest in Brabant
- Serie filmpjes over mest in Brabant; de mestkringloop in de praktijk
- (Regionale) bijeenkomsten
- Informatie op Brabant.nl en landbouwenvoedsel.nl
- Nieuwsbrief

BIJLAGE

KLANKBORDGROEP EN MAATSCHAPPELIJKE BEGELEIDINGSGROEP: SAMENSTELLING EN DOEL

Klankbordgroep Uitvoeringsagenda Mest

Een klankbordgroep is een overleg met personen of organisaties waarvan we graag de mening horen over het verloop en het resultaat van het project. Het gaat om personen of organisaties die niet meebeslissen en ook niet om personen of organisaties die meedoen. Deze personen en organisaties zijn wel zo belangrijk voor het project dat belangrijk is om te weten wat zij ervan vinden. De leden van een Klankbordgroep hoeven het niet met elkaar eens te zijn en hoeven het ook niet eens te zijn met de voorstellen.

In de Klankbordgroep zitten met name experts namens verschillende maatschappelijke belangengroepen. De discussies hebben verdiepende, soms voortschrijdende inzichten en m.n. ook meer begrip voor elkaars standpunten opgeleverd.

Samenstelling klankbordgroep:

- Burgerplatform
- Brabantse Milieu Federatie (BMF)
- Dorpsraad Sterksel
- ZLTO
- BAJK
- POV
- VNO-NCW Brabant-Zeeland
- Cumela
- OMWB
- ODZOB
- Gemeente Land van Cuijk
- Nederlands Centrum Mestverwaarding (NCM)
- Akkerbouwer
- Regeneratieve veehouder
- Gezondheidsexpert

De projectleider van de projectgroep Uitvoeringsagenda Mest is voorzitter van de Klankbordgroep. De overige leden van de projectgroep zijn toehoorders.

Maatschappelijke Begeleidingsgroep (MBG) Uitvoeringsagenda Mest

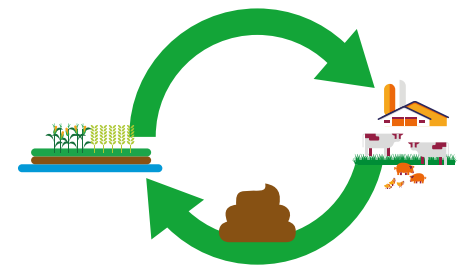
De Maatschappelijke Begeleidingsgroep bestaat met name uit zittende bestuurders met mandaat. Breed samengestelde groep van organisaties die vanuit verschillende perspectieven kijken naar de toekomst van mestbewerking. Deze kleinere groep reflecteert op de uitvoeringsagenda en kan een wel of niet eenduidig advies uitbrengen richting Gedeputeerde Staten.

De voorzitter van de Maatschappelijke Begeleidingsgroep staat op basis van ruime bestuurservaring en persoonlijke autoriteit boven de partijen en in staat is om het gesprek met en tussen die partijen te kunnen voeren. Op basis van deze rol als voorzitter kan deze onafhankelijke verkenner, daar waar nodig, ook ingezet worden om tot werkbare en door gemeenten gedragen afspraken over aantal en locaties voor mestbewerking te komen. Ook kan hij ingezet worden voor het voeren van gesprekken met stakeholders om te komen tot oplossingen voor een specifieke overlastlocatie.

Samenstelling Maatschappelijke Begeleidingsgroep:

- Pieter van Geel, onafhankelijk voorzitter en tevens onafhankelijk verkenner
- Brabantse Milieu Federatie (BMF)
- Brabants Burgerplatform
- ZLTO
- BAJK
- POV
- Cumela
- Wethouder Brabantse gemeente
- Bestuurder van een Brabants Waterschap

BIJLAGE ONDERBOUWING (CAPACITEIT)

1. UITGANGSPUNT: MINERALENBEHOEFTE GEWAS MAXIMAAL INVULLEN VANUIT DIERLIJKE MEST

- We redeneren vanuit de gewasbehoefte en willen die behoefte vanuit kringloop perspectief maximaal invullen met waardevolle producten gemaakt vanuit dierlijke mest. We nemen daarom niet het mineralen aanbod maar de minerale behoefte als vertrekpunt. De gepresenteerde cijfers betreffen het peiljaar 2020.
- Ingegaan wordt op de productie van dierlijke mest en de daarin aanwezige mineralen en organische stof. Ook wordt de behoefte van de gewassen aan mineralen in beeld gebracht, waarna de balans wordt opgemaakt. Deze gegevens vormen de basis voor een raming van de hoeveelheid dierlijke mest en de benodigde mestbewerkingscapaciteit in 2030 incl. het benodigde type mestbewerkingsinstallaties. Deze volumes zijn het uitgangspunt voor het weer opstarten van de PlanMER mestbewerkingslocaties.
- Het beleidskader Landbouw en Voedsel 2030 gaat uit van een daling van de veestapel (ca 20%). De exacte impact van het regeerakkoord en het Addendum op het 7e Actieprogramma Nitraatrichtlijn moeten nog doorgerekend worden maar zullen deze krimp versterken. 30% of meer is waarschijnlijk. Dierrechten en fosfaatrechten worden ingenomen en het landelijke fosfaatplafond wordt hierop aangepast. Verder streven we naar een groei van biologische en natuur-inclusieve landbouw naar 15% in 2030. De melkveehouderij zal in 2032 grondgebonden moeten zijn. De melkveebedrijven zullen hun bewerkte mest grotendeels op eigen gronden gaan toepassen. Bewerkte mest uit varkens-, kalver- en pluimveehouderij zal met name gebruikt worden in de akker- en tuinbouw.
- We groeien in een zeker tempo toe naar gescheiden emissiearme meststromen. Scheiden-bij-de-bron technieken waardoor ammoniak, geur en broeikasgassen, e.d. veel minder ontstaan. Van de dunne fractie wordt met behulp van een basale bewerking de N (stikstof) teruggewonnen en herbruikbaar water gemaakt. Van de dikke fractie kan een bruikbare grondstof worden gemaakt. Dit vermindert ook de transportstromen. Drijfmest bestaat immers grotendeels uit water. Dit gebeurt zo dicht mogelijk bij de bron, dat wil zeggen, zoveel mogelijk op het eigen bedrijf. Tegelijkertijd is om te komen tot die -in een kleiner volume- bruikbare grondstof wel een behandeling nodig: mestverwaarding op grote of middelgrote verzamel locaties.
- Daarnaast constateren we dat we in Nederland vanuit het verleden gewend waren aan overschotsituaties voor dierlijke mest. Inmiddels voorzien we op weg naar 2030 op nationaal niveau dat de mineralenbehoefte voor plantaardige teelten groter zal worden dan het krimpende mineralen aanbod beschikbaar uit dierlijk mest.

2. DE GEWASBEHOEFTE AAN MINERALEN EN BESCHIKBAARHEID VAN MINERALEN UIT DIERLIJKE MEST

Dit hoofdstuk brengt de gewasbehoefte voor stikstof en fosfaat per gemeente en voor geheel Brabant in beeld en geeft ook inzicht in de beschikbaarheid van beide mineralen uit dierlijke mest. Daarmee wordt inzichtelijk gemaakt in hoeverre behoefte en aanbod met elkaar in balans zijn.

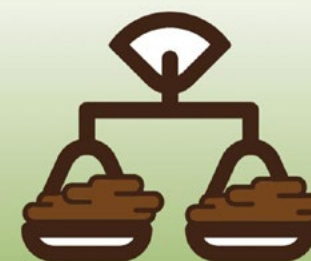
Toelichting:

- De mineralenproductie is berekend op basis van de gegevens van het CBS per gemeente uit de landbouwtellingen 2020. Productie dierlijke mest: stikstof- en fosfaatuitscheiding, Landbouwtellingen CBS 2020.
- De gewasbehoefte is de hoeveelheid mineralen (stikstof en fosfaat) dat het gewas nodig heeft voor de groei tot de oogst, ongeacht de vorm waarin de mineralen worden aangeboden (dierlijke mest of kunstmest) of geldende bemestingsregels en/of kunstmestgebruik.
- De gewasbehoefte is berekend op basis van de Basisregistratie gewaspercelen 2020 (BRP) en de gemiddelde behoefte per gewas (kengetallen NCM). NB. De gewasbehoefte is afhankelijk van de gewasproductie en de grondsoort. Op sommige gronden is een hogere gewasproductie mogelijk en is de gewasbehoefte ook hoger. Op ander gronden is het omgekeerde het geval.

Voor het jaar 2020 zijn de meest complete/definitieve gegevens beschikbaar. Daarom is 2020 als peiljaar genomen.

Voor organische stof is geen balans opgemaakt. De organische stof behoefte van de bodem is afhankelijk van de huidige staat van de bodem. Een 'schrone' grond heeft meer organische stof nodig om de kwaliteit op peil te brengen dan een goede grond die alleen een hoeveelheid organische stof nodig heeft voor het op peilhouden van de bodemkwaliteit. Een akkerbouwer heeft de keuze uit meerdere bronnen voor organische stof. Dierlijke mest, groenbemesters, vanggewassen, gewasresten en stro zijn de belangrijkste bronnen van organische stof voor de bodem. Organische stof uit bewerkte dierlijk mest (met lage P) wordt door bodemdeskundigen en vooruitstrevende akkerbouwers gezien als waardevolle bodemverbeteraar.

ncm
Nederlands Centrum Mestverwaarding

Analyse ontwikkelingen mestbalans
2030

3. MESTPRODUCTIE (CBS 2020)

De landbouwhuisdieren in de provincie Noord-Brabant produceren in totaal ruim 11 miljoen m³ mest waarin ruim 36 miljoen kg fosfaat aanwezig is (zie tabel, peildatum 2020). Een deel daarvan is droge kippenmest met strooisel en een ander deel is drijfmest voornamelijk afkomstig van varkens en koeien.

De drijfmestproductie bedraagt in 2020 bijna 9,5 miljoen m³, met een inhoud van 30,6 miljoen kg fosfaat (zie tabel). Onder de huidige mestregelgeving (Meststoffenwet) kan hiervan ongeveer de helft worden geplaatst op landbouwgronden in Brabant. De bemestingsregels van de Meststoffenwet laten niet toe dat de gewasbehoefte volledig afkomstig mag zijn van dierlijke mest en moet dus aangevuld worden met kunstmest. Met andere woorden, wanneer dierlijke mest wel in de volledige gewasbehoefte zou mogen voorzien, dan zou de plaatsingsruimte in Brabant groter zijn.

Toelichting.

- De mest van varkens en koeien is voor bijna 100% drijfmest, een mengsel van feces en urine dat onder de stal wordt opgevangen in mestkelders en zo nodig voor langere tijd opgeslagen in mestsilo's buiten de stal.
- Pluimvee produceert een droge keutel die in de stal wordt opgevangen in strooisel. Dit droge mengsel wordt momenteel (2020) geëxporteerd of aangeboden aan de verbrandingsinstallatie in Moerdijk. Daarnaast gaat een deel naar producenten van organische meststoffen (voor bijv. tuincentra). Pluimveemest wordt daardoor (nagenoeg) geheel verwerkt en verdwijnt daarmee uit de landbouw in Noord-Brabant en Nederland.

Productie dierlijke mest in de provincie Noord-brabant 2020

Weergegeven als miljoen kg fosfaat (F205)	Miljoen kg P205	volume in miljoen m ³
Totale productie dierlijke mest (CBS)	36,3	11.2
Productie dierlijke mest (drijfmest) van varkens en melkvee (dus exclusief pluimvee)	30,6	9.5

Tabel. Totale productie van dierlijke mest in de provincie Noord-Brabant en de hoeveelheid drijfmest van varkens en koeien. Bron CBS 2020.

Toelichting: Omdat het landelijk mestbeleid is gebaseerd op fosfaat drukt het CBS de mestproductie uit in kg fosfaat. Het volume mest is berekend op basis van een gemiddelde fosfaatinhoud van 3,225 kg per m³ drijfmest.

Noot.

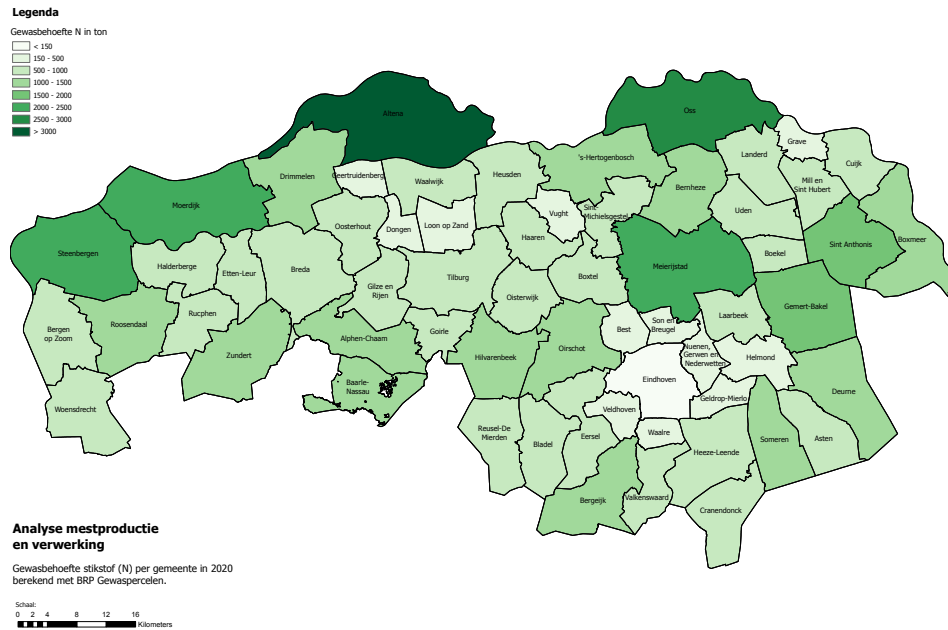
De hoeveelheid dierlijke mest wordt uitgedrukt in volume-eenheden (miljoen m³).

De drijfmestproductie van varkens en koeien bedraagt 9,5 miljoen m³ (1 m³ = 1 ton).

De hoeveelheid mineralen in mest wordt uitgedrukt in gewichtseenheden (miljoen kg)

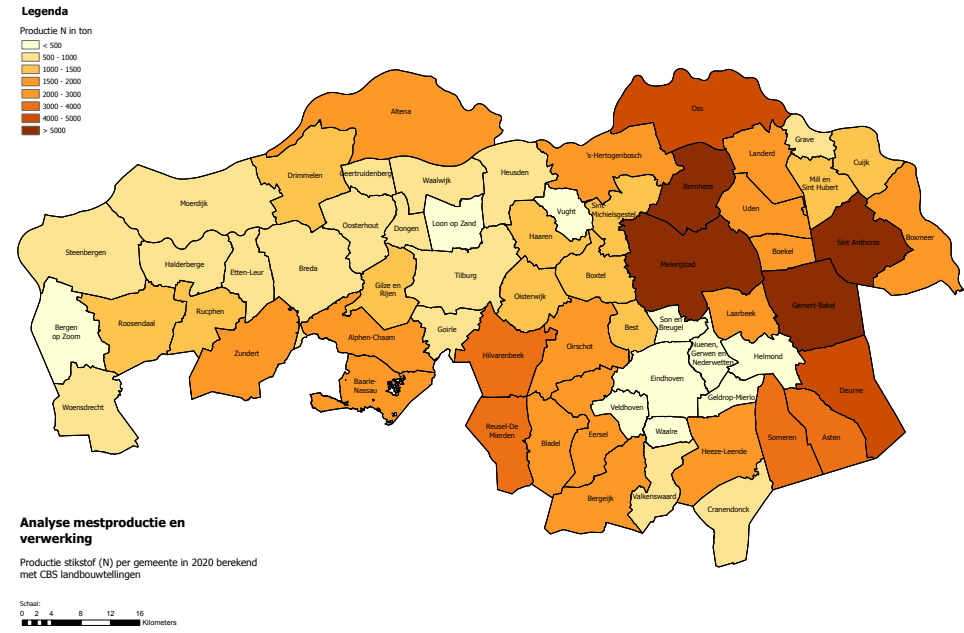
4. STIKSTOF (N): GEWASBEHOEFTE EN PRODUCTIE UIT DIERLIJKE MEST PER GEMEENTE 2020

Gewasbehoefte stikstof

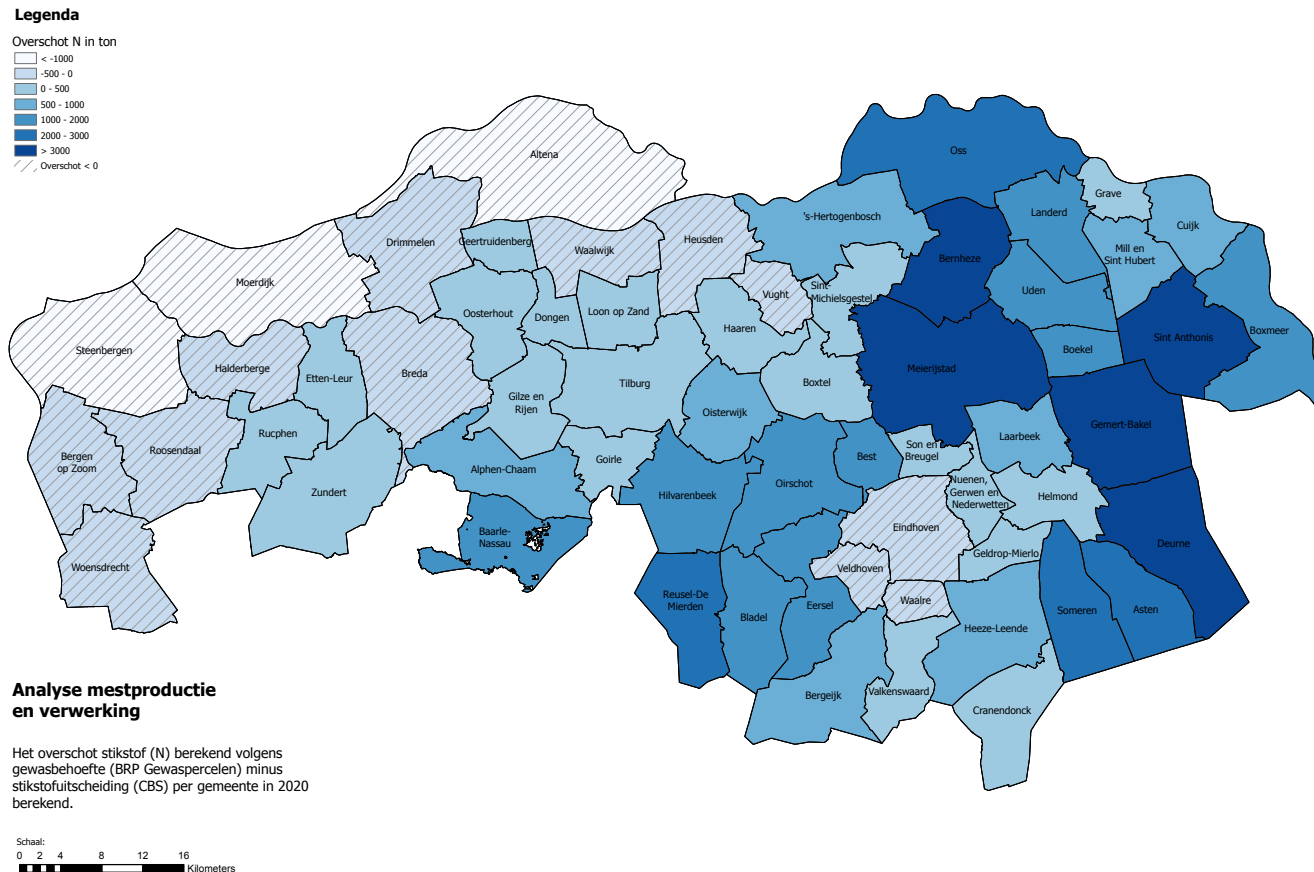
Gewasbehoefte het grootst in de gemeenten Altena, Moerdijk, Steenbergen, Oss en Meijerijstad.

Productie stikstof uit dierlijke mest

Stikstofproductie uit dierlijke mest het grootst in Oost-Brabant: Gemert-Bakel, Sint Anthonis, Meijerijstad, Bernheze, Oss, Deurne.

Balans stikstof (n) 2020 per gemeente (productie – behoefte)

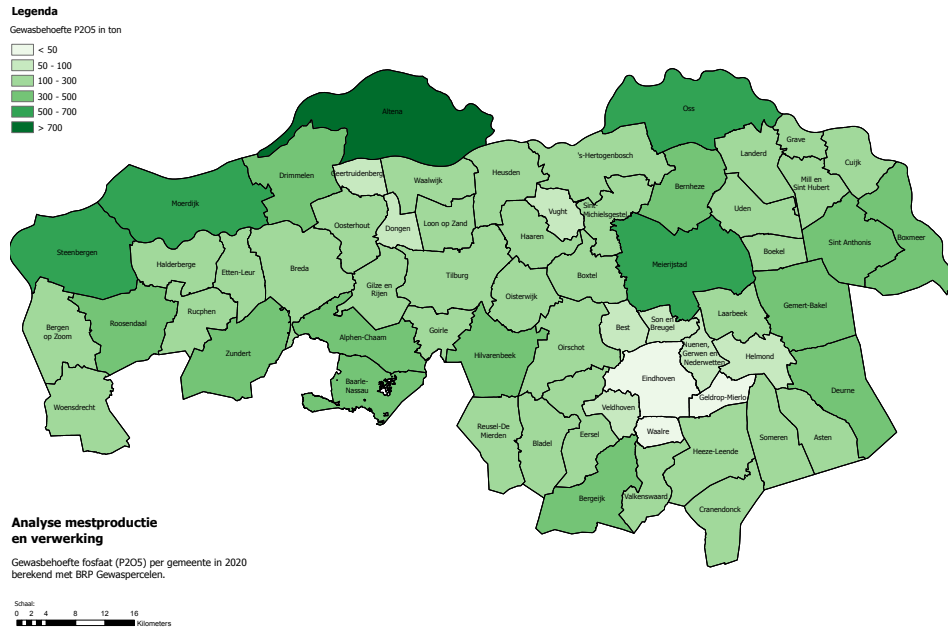
Teveel op de balans in vooral Oost-Brabant.

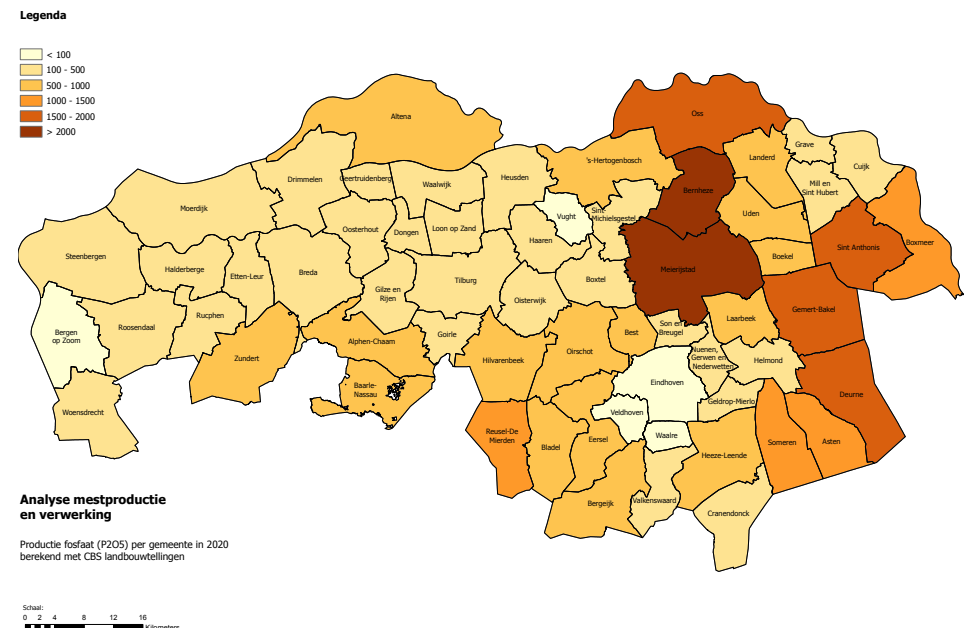
Tekort op de balans vooral in West-Brabant (gearceerde gemeenten)

- Beter kringloop sluiten door herverdelen stikstof van Oost- naar West-Brabant. Met als resultaat daling kunstmestgebruik.
- Ook binnen gemeenten is ruimte om kunstmest te vervangen door stikstof uit dierlijke mest. Bijv. Altena.

Fosfaat (p2O5): gewasbehoefte en productie uit dierlijke mest per gemeente 2020

Gewasbehoefte het grootst in de gemeenten Altena, Moerdijk, Steenbergen, Oss en Meijerijstad.

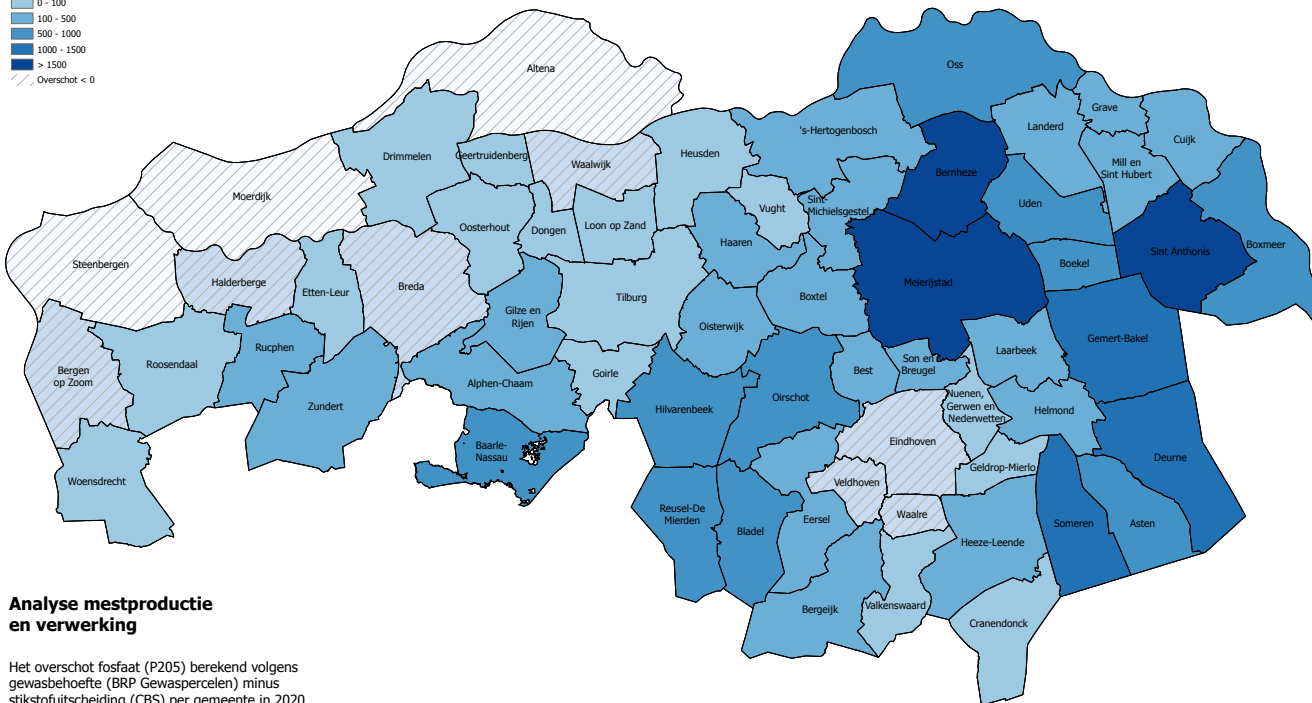
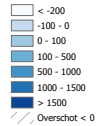

Fosfaatproductie uit dierlijke mest het grootst in Oost-Brabant: Gemert-Bakel, Sint Anthonis, Meijerijstad, Bernheze, Oss, Deurne.

Balans fosfaat (p2O5) 2020 per gemeente (productie – behoefte)

Legenda

Overschot P2O5 in ton

Analyse mestproductie en verwerking

Het overschot fosfaat (P2O5) berekend volgens gewasbehoefte (BRP Gewaspercelen) minus stikstofuitscheiding (CBS) per gemeente in 2020 berekend.

Teveel op de balans in vooral Oost-Brabant.

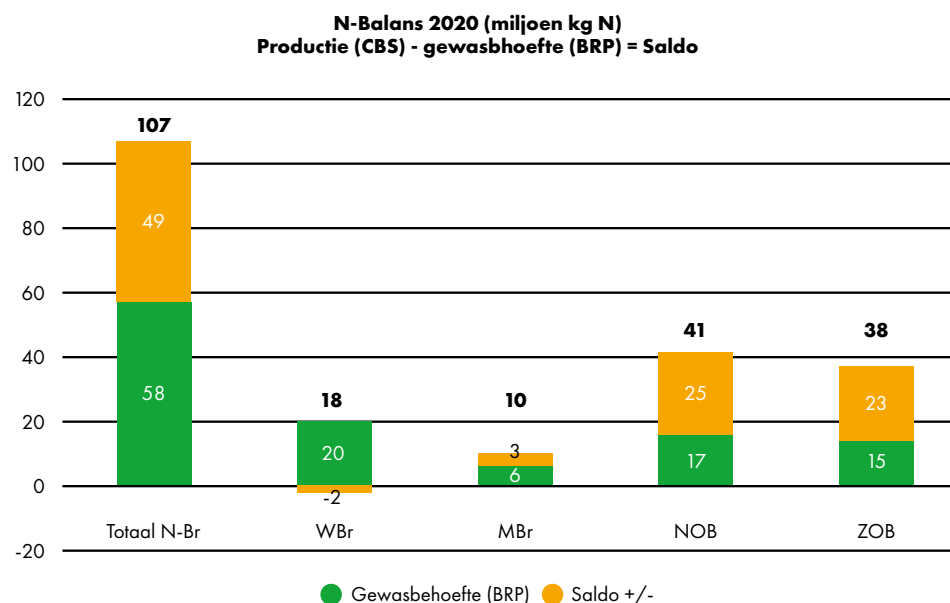

Tekort op de balans vooral in West-Brabant (gearceerde gemeenten)

- Beter kringloop sluiten door herverdelen fosfaat van Oost- naar West-Brabant. Met als resultaat daling kunstmestgebruik.
- Lokaal gebruik van fosfaat is afhankelijk van de fosfaattoestand van de bodem, sommige landbouwgronden zijn verzadigd.

5. STIKSTOF- EN FOSFAATBALANS 2020 PER REGIO EN TOTAAL BRABANT.

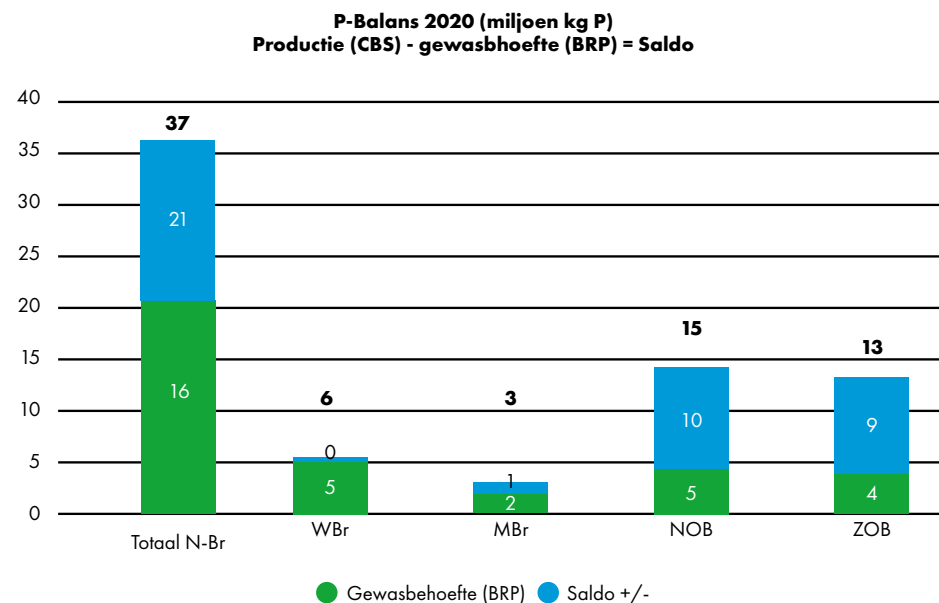
De vetgedrukte cijfers boven de kolommen geven de totale stikstof- of fosfaatproductie uit dierlijke mest weer

Momenteel zowel voor de hele provincies als voor de regio's Midden-, Noordoost en Zuidoost Brabant per saldo meer stikstof en fosfaat uit dierlijke mest beschikbaar dan nodig voor de gewasbehoefte.

De provincie Brabant heeft ruimte om buurprovincies te voorzien van schaarser wordende mineralen en organische stof uit dierlijke mest.

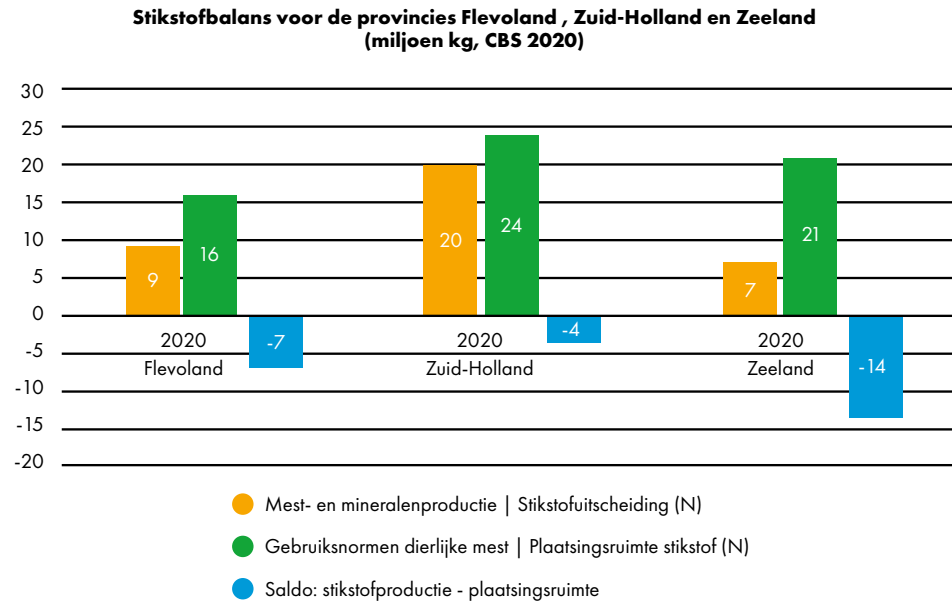
Het groene deel van de kolommen is de gewasbehoefte. Het gele of blauwe deel van de kolommen is het saldo van productie – behoefte.

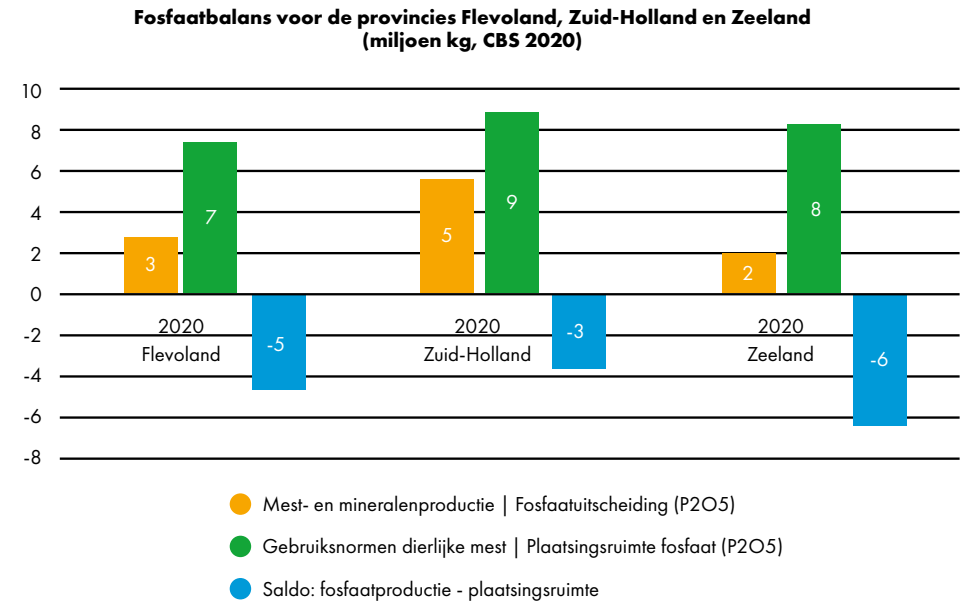
In regio West-Brabant was in 2020 de behoefte aan stikstof voor plantaardige teelten groter dan de beschikbare stikstof uit dierlijke mest.

In nabij gelegen akkerbouw provincies zoals Zeeland, Zuid-Holland en Flevoland is amper beschikbaarheid van mineralen en organisch stof uit dierlijke mest.

Mineralenbalans provincies Flevoland, Zuid-Holland en Zeeland (CBS 2020)

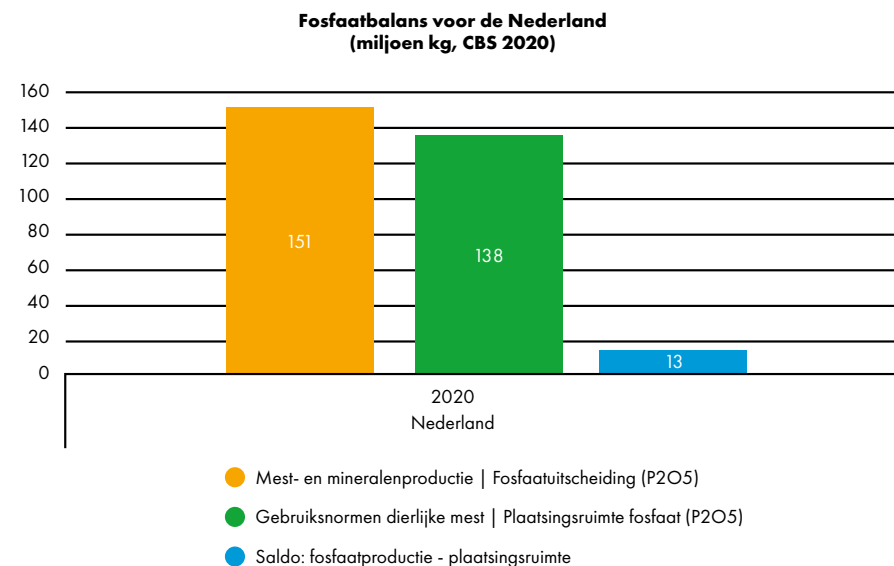
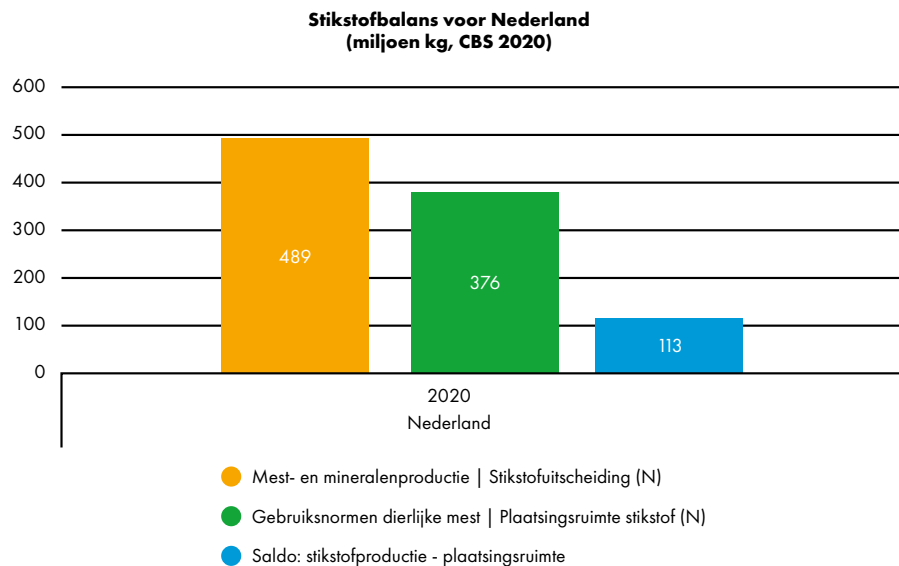

In Flevoland, Zuid-Holland en Zeeland is stikstof- en fosfaatproductie uit dierlijke mest niet voldoende om in de behoefte van gewassen (plaatsingsruimte) te voorzien.

Om de gewasbehoefte te voorzien vanuit dierlijke mest dan moeten Flevoland Zuid-Holland en Zeeland respectievelijk 7, 4 en 14 miljoen kg stikstof en 5, 3 en 6 miljoen kg fosfaat aanvoeren uit andere landsdelen.

Mineralenbalans Nederland (CBS 2020)

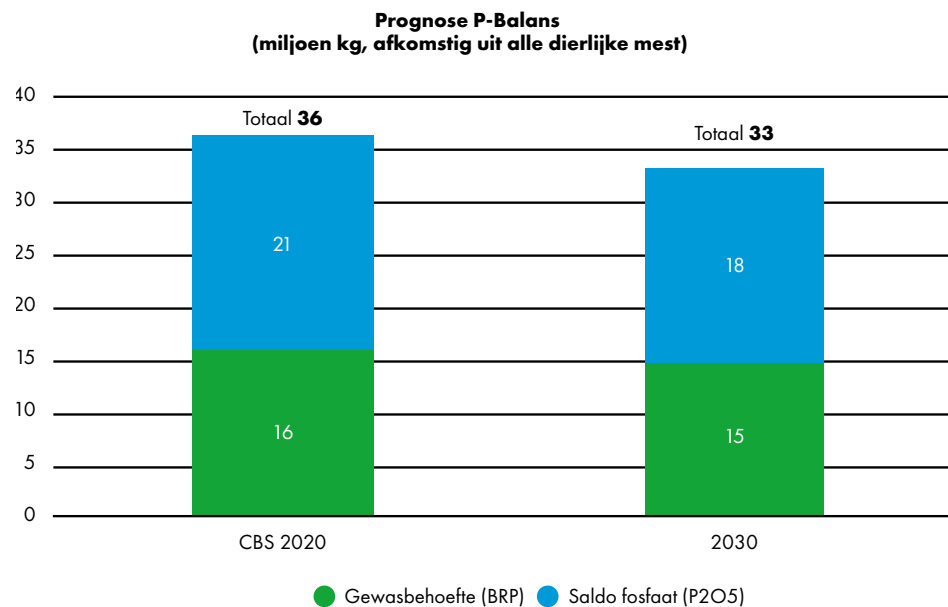
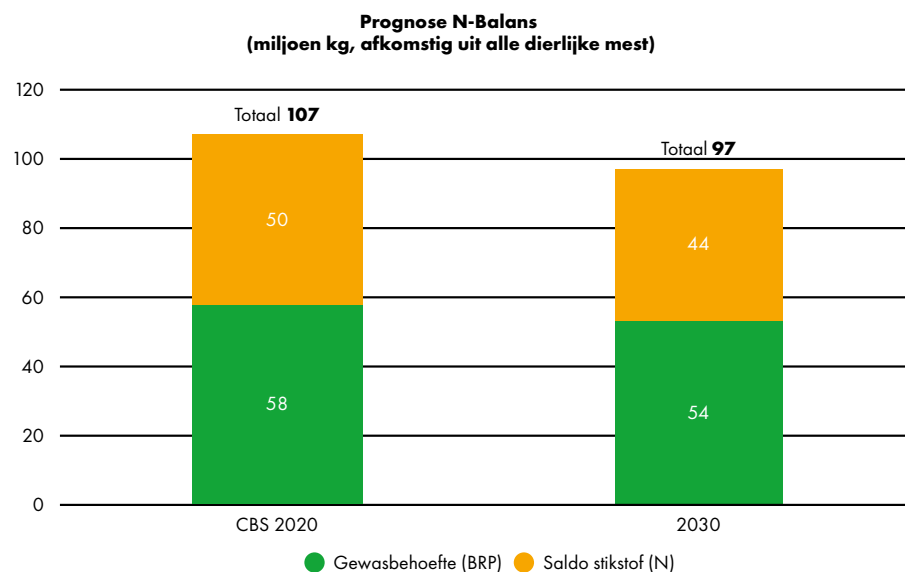
Landelijk gezien is de stikstof- en fosfaatproductie uit dierlijke mest groter dan de gewasbehoefte. Er is een teveel van 113 miljoen kg stikstof en 13 miljoen kg fosfaat.

Toelichting: het CBS berekent de gewasbehoefte op basis van de gebruiksnormen volgens huidige bemestingsregels en noemt dit de plaatsingsruimte. De mineralenbalans voor Brabant is op basis van de perceelsregistratie van gewassen opgesteld (BRP; zie voorgaande pagina's). De CBS benadering verschilt niet veel van de BRP benadering. De gewasbehoefte in Brabant voor fosfaat berekent CBS zo'n 1 miljoen kg lager dan volgens BRP, voor stikstof is de gewasbehoefte nagenoeg gelijk.

6. PROGNOSES 2030 PRODUCTIE MEST EN MINEREALEN

De vetgedrukte cijfers boven de kolommen geven de totale stikstof- of fosfaatproductie uit dierlijke mest weer.

Het groene deel van de kolommen is de gewasbehoefte. Het gele of blauwe deel van de kolommen is het saldo van productie – behoefte.

- Per saldo heeft de provincie Noord-Brabant meer stikstof en fosfaat uit dierlijke mest beschikbaar dan nodig voor de Brabantse gewasbehoefte.
- Dit geldt ook voor 2030, ondanks afnemende stikstof- en fosfaatproductie uit dierlijke mest (afname veestapel).
- Brabant beschikt over binnen Nederland richting 2030 schaarser wordende waardevolle mineralen en organische stof.

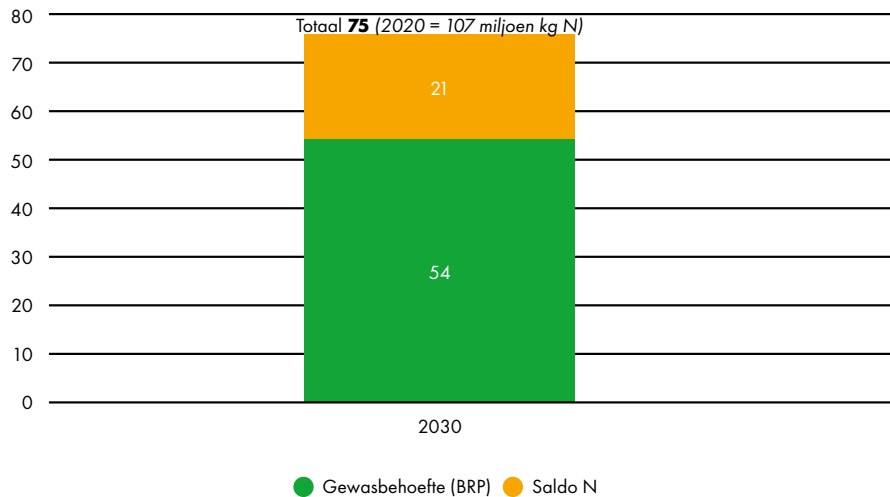
Toelichting: Deze prognose is in 2021 gemaakt voor het beleidskader Landbouw en Voedsel 2030. Hierbij is geen rekening gehouden met de doorwerking van het regeerakkoord en het 7e Actieprogramma Nitraatrichtlijn.

Prognose 2030 (Rijksbeleid en nitraatrichtlijn)

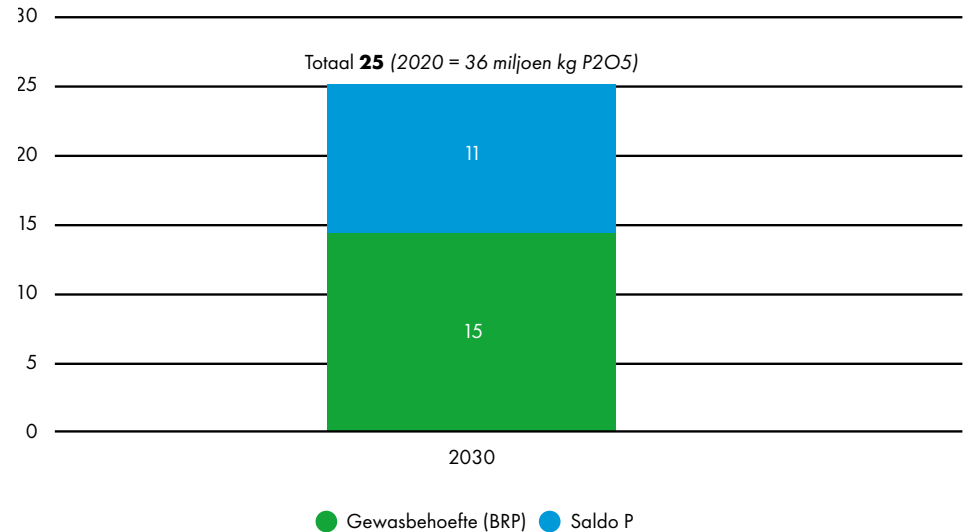
De vetgedrukte cijfers boven de kolommen geven de totale stikstof- of fosfaatproductie uit dierlijke mest weer.

Het groene deel van de kolommen is de gewasbehoefte. Het gele of blauwe deel van de kolommen is het saldo van productie – behoefte.

**Prognose N-Balans met aanname -30% veestapel
(miljoen kg, afkomstig uit alle dierlijke mest)**

**Prognose P-Balans met aanname -30% veestapel
(miljoen kg, afkomstig uit alle dierlijke mest)**

Per saldo heeft de provincie Noord-Brabant meer stikstof en fosfaat uit dierlijke mest beschikbaar dan nodig voor de gewasbehoefte.

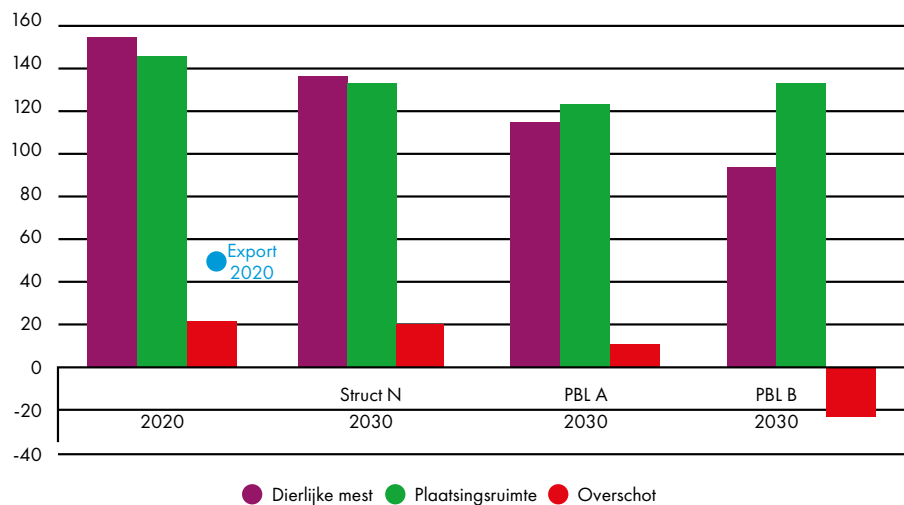
Dit geldt ook voor 2030, ondanks afnemende stikstof- en fosfaatproductie uit dierlijke mest als gevolg van een krimpende veestapel (aanname -30% minder dieren).

Deze kwantificering is voorlopig.

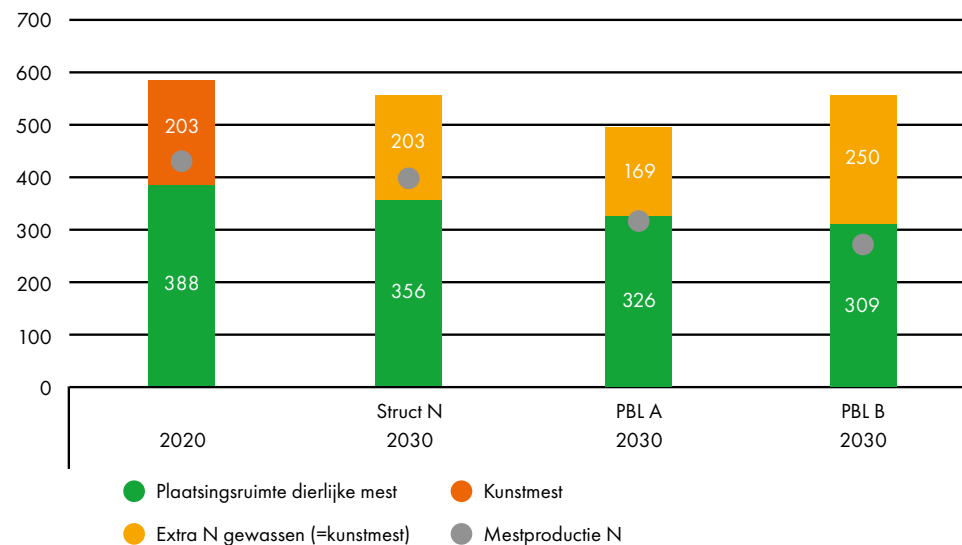
In behandeling is nog de doorwerking van de beleidsvoornemens voor de sectoren varkens en melkvee om een beter beeld te schetsen van de balansen.

Prognose 2030 (bron NCM t.b.v. het beleidskader Landbouw en Voedsel)

Fosfaatbalans

Stikstofbalans

De rechter twee kolomblokken (PBL A en PBL B) laten zien dat in 2030 de gewasbehoefte (plaatsingsruimte) groter zal zijn dan beschikbaar is uit dierlijke mest.

Het NCM voorziet op grond van scenariostudies van het Planbureau voor de Leefomgeving vanaf 2030 een landelijk tekort aan mineralen uit dierlijke mest.

Samenvattende conclusies over de mineralenbalansen 2020 blijven ook in 2030 van toepassing.

De rechter twee kolomblokken (PBL A en PBL B) laten zien dat in 2030 de gewasbehoefte (plaatsingsruimte) groter zal zijn dan beschikbaar is uit dierlijke mest. Zie de grijze stippen in de kolommen in relatie tot de groene delen van de kolommen.

7. CAPACITEIT MESTBEWERKING/- VERWAARDING

Alle drijfmest van varkens en melkvee

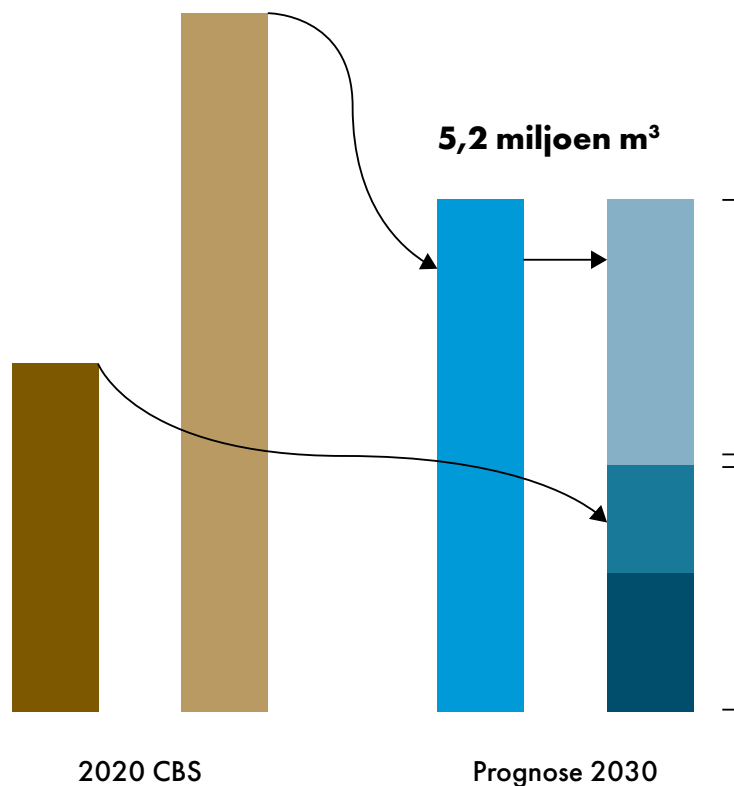
9,5 miljoen m³

Overschot drijfmest

● op basis van P2O5
4,6 miljoen m³

Mestbewerkingscapaciteit

Centraal en Decentraal
1-1,5 miljoen m³

Beschikbare drijfmest in 2030 na doorwerking rijksbeleid/nitraatrichtlijn
Aanname: minder dieren -30% en -15% dierlijke mest van biologische landbouw.
Totaal – 45%

2,6 miljoen m³

Op het veehouderijbedrijf basisbehandeling

- Scheiden aan de bron / dagontmesting
- Evt. in combinatie met monovergisting

2,6 miljoen m³ drijfmestequivalenten

Verwaarding op verzamellocaties:

- Deels centraal / deels lokaal
- Gescheiden fracties
- Opwerken naar hoogwaardige bodemverbeteraars

Een uitgebreidere toelichting zie je op de volgende pagina

Toelichting grafiek capaciteit mestbewerking/-verwaarding

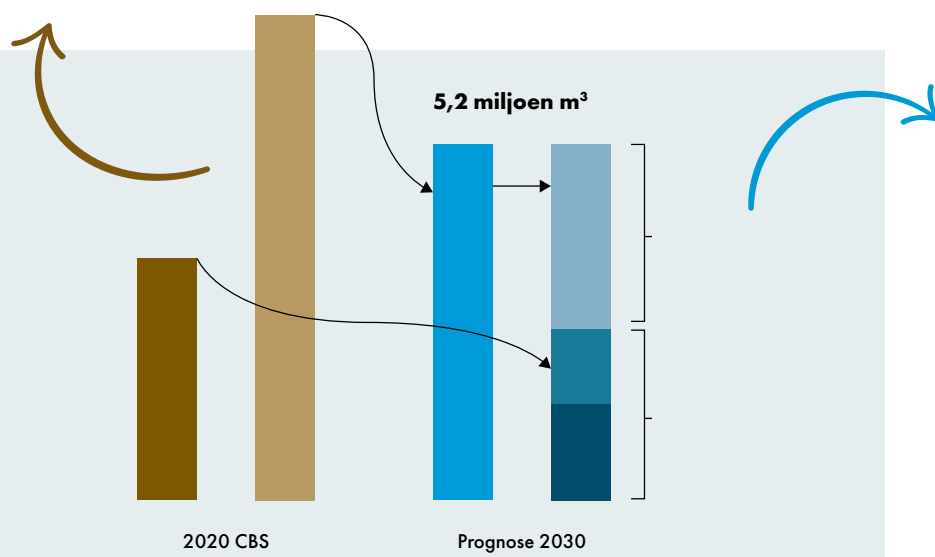
Toelichting CBS

Deze beide kolommen geven de mestproductie in 2020 weer in miljoen m³ (duizend ton). Deze is afkomstig van drijfmest van varkens en melkvee (exclusief pluimveemest). De mestproductie is berekend op de gangbare wijze, op basis van fosfaatproductie en plaatsingsruimte op landbouwgronden in Brabant. Het fosfaat overschot is omgerekend naar volume-eenheden (miljoen m³ drijfmest).

De bron voor deze cijfers is het CBS.

In 2020 is een overschot van 4,6 miljoen m³ drijfmest dat niet plaatsbaar is op landbouwgronden in Brabant (eerste kolom).

Wanneer alle drijfmest van varkens en melkvee bewerkt zou gaan worden, dan komt dit overeen met 9,5 miljoen m³ (kolom 2).

Toelichting Prognose

Deze beide kolommen geven de drijfmestproductie van varkens en melkvee in 2030 weer in miljoen m³ (duizend ton). Op basis van de hiervoor aan gehaalde prognose onder de aanname dat de veestapel met 30% zou krimpen. Daarnaast is aangenomen dat 15% van de dierlijke mest niet bewerkt hoeft te worden omdat deze op biologische veehouderijen wordt geproduceerd.

Volgens deze prognose zou dan in 2030 zo'n 5,2 miljoen m³ drijfmest moeten worden bewerkt (totaal alle drijfmest van varkens en melkvee).

De helft daarvan (2,6 miljoen m³) wordt geproduceerd op grotere veehouderijen*. Verondersteld wordt dat de grotere veehouderijen in staat zijn om op het eigen bedrijf de drijfmest te bewerken tot een dikke mestfractie (bodemverbeteraars) en mineralenconcentraten (kunstmestvervangers). Deze producten kunnen zonder verdere bewerking worden aangewend op bouwland (bewerking op verzamellocaties is niet nodig).

De andere helft wordt geproduceerd op relatief kleine veehouderijen. Deze veehouderijen kunnen de dikke fractie aanbieden aan decentrale of centrale mestbewerkings-installaties. Hiervoor is een capaciteit nodig die overeenkomt met het volume van 2,6 miljoen m³. Ook lokale afzet van de dikke fractie is een optie en de dunne fractie kan op eigen grond of in de nabije omgeving worden aangewend.

* Grotere veehouderijen

Melkveehouderijen met meer dan 100 melkkoeien en varkensbedrijven van een IPPC omvang (meer dan 750 zeugen of 2000 vleesvarkens) in staat zijn om de mest zelf te bewerken.

